

col·lecció eines 15

De la dependència a l'emancipació
dels joves tutelats i extutelats.
Claus per a l'acompanyament
en aquest procés

15

col·lecció eines

*Permesa la reproducció, sempre
que se n'esmenti la procedèn-
cia i no es faci amb finalitats
comercials.*

© d'aquesta edició:
Departament de Benestar Social i Família
Generalitat de Catalunya

Autor: Julián Camacho Salazar
Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència

1a edició electrònica: octubre de 2013
Dipòsit legal: B. 23650-2013
Disseny: Txell Gràcia
Maquetació i impressió: Fundació AMPANS. Servei d'Impremta
També podeu trobar aquest llibre a **gencat.cat/bsf/publicacions**

col·lecció eines 15

**De la dependència a l'emancipació
dels joves tutelats i extutelats.
Claus per a l'acompanyament
en aquest procés**

15

Salutació

Com ja sabeu, una de les funcions que té encomanades el Departament de Benestar Social i Família, mitjançant la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, és dirigir els serveis residencials de protecció propis i la proposta, la provisió, el seguiment i la supervisió tècnica dels serveis i establiments contractats que presten serveis en matèria de protecció a la infància i l'adolescència.

Dins d'aquest marc, el director o directora, com a darrer responsable de totes les funcions directives –delegades o assumides personalment–, ha de comptar amb la capacitat professional necessària per enfortir les seves habilitats i tenir domini de les competències que formen part del seu àmbit professional. Aquest reconeixement va ser l'origen de la demanda de formació especialitzada que la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència va articular, i que es va concretar en quatre edicions del Postgrau en funció directiva de centres residencials d'atenció a la infància i l'adolescència, una formació que va més enllà de la titulació universitària requerida per accedir a ser responsable d'un recurs de protecció a la infància i l'adolescència, i que, a més d'actualitzar continguts tècnics, administratius, legals i socials, ofereix la possibilitat de reflexionar sobre la pràctica i elaborar propostes de millora.

El document que teniu a les mans és producte d'aquest procés formatiu, i, amb la seva publicació, pretenem garantir la qualitat de la intervenció educativa unificant les línies generals i els criteris d'actuació, i facilitar una guia pràctica per a l'elaboració dels projectes de cada recurs d'habitatge.

Estem segurs que, tant als professionals que treballem a recursos de l'ASJTET com a la resta de professionals dels recursos residencials d'adolescents, us servirà de marc de referència per continuar millorant la relació educativa i institucional amb els joves dins d'un procés d'acompanyament afavoridor de l'autonomia i l'emancipació.

Mercè Santmartí i Miró

Directora general d'Atenció a la Infància i l'Adolescència

La inmadurez es una parte preciosa de la escena adolescente. Contiene los rasgos más estimulantes de pensamiento creador, sentimientos nuevos y frescos, ideas para una nueva vida. La Sociedad necesita ser sacudida por las aspiraciones de quienes no son responsables. Si los adultos abdican, el adolescente se convierte en un adulto en forma prematura, y por un proceso falso. Se podría aconsejar a la Sociedad: por el bien de los adolescentes y de su inmadurez, no les permitan adelantarse y llegar a una falsa madurez, no les entreguen una responsabilidad que no les corresponde, aunque luchen por ella.

D. W. Winnicott, 1971

Agraïments

Aquest document ha estat el resultat d'una inquietud personal i d'un afany de millora professional en la feina que porto a terme des de fa uns quants anys a l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats. Ha estat, però, gràcies al Postgrau en funció directiva de centres residencials d'atenció a la infància i l'adolescència que he pogut publicar-lo.

Tots els projectes, siguin petits o grans, tenen darrere algú que els inicia i algú que hi dóna suport. Sense aquest ajut o suport, de vegades inspirador i de vegades reflexiu, de ben segur que algunes coses no arribarien a expressar-se negre sobre blanc.

És per això que vull agrair a la direcció de l'Àrea la llibertat amb què m'ha permès desenvolupar aquest projecte, així com a Jorge Tió Rodríguez, psicòleg i el supervisor durant molts anys del meu treball educatiu, les seves orientacions. I molt especialment a la companya de sempre, Gloria Tejedor Calvet, pedagoga i supervisora del meu "dir", que amb el seu suport i amb les seves reflexions m'ha fet costat en el camí d'elaboració d'aquest treball i ha aportat millores substancials al resultat final.

Julián Camacho Salazar

Índex

A	APARTAT A. Presentació	13
B	APARTAT B. Anàlisi del context	15
	<i>B.1. Introducció</i>	15
	<i>B.2. Situació de partida</i>	16
C	APARTAT C. Marc legal i jurídic	19
D	APARTAT D. Marc teòric i conceptual	24
	<i>D.1. Marc teòric</i>	24
	<i>D.2. Marc conceptual</i>	28
	<i>D.2.1. L'adolescència</i>	28
	<i>D.2.2. La identitat</i>	29
	<i>D.2.3. L'autonomia</i>	30
	<i>D.2.4. L'aferrament i el vincle educatiu</i>	31
	<i>D.3. Perfil dels joves i de les joves (població atesa)</i>	34
E	APARTAT E. Marc de gestió i organització	36
	<i>E.1. Encàrrec de l'ASJTET. Programa d'habitatge</i>	36
	<i>E.2. Característiques dels habitatges</i>	38
	<i>E.3. Professionals que hi intervenen</i>	41
	<i>E.3.1. El tècnic referent de l'ASJTET</i>	41
	<i>E.3.2. L'educador referent de l'habitatge</i>	42
	<i>E.4. Instruments per a l'acció educativa</i>	44
	<i>E.4.1. La tutoria</i>	44
	<i>E.4.2. Projecte educatiu individualitzat (PEI)</i>	46
	<i>E.4.3. Informe tutorial de seguiment educatiu (ITSE)</i>	47
	<i>E.5. Instruments per a la planificació, el desenvolupament i la coordinació</i>	48
	<i>E.5.1. Projecte de pis (PP)</i>	49
	<i>E.5.2. Reglament de règim intern (RRI)</i>	49
	<i>E.5.3. Programa anual (PA)</i>	50
	<i>E.5.4. Memòria anual (MA)</i>	50
	<i>E.5.5. El dossier del jove</i>	51
	<i>E.5.6. Protocols: l'acollida, l'estada i la sortida del jove del recurs</i>	52
	<i>E.5.7. Espais de coordinació</i>	55
	<i>E.6. L'avaluació</i>	57
F	APARTAT F. A tall de conclusió	60
G	APARTAT G. Bibliografia	63

Índex de gràfics, figures i taules

Gràfic 1	Joves atesos al Programa d'habitatge	13
Figura 1	Circuit	17
Figura 2	Marc jurídic	21
Figura 3	L'emancipació	27
Figura 4	L'autonomia	31
Figura 5	Perfil dels joves	35
Figura 6	Vessants del Programa d'habitatge	37
Figura 7	Tipologia d'habitatges	39
Figura 8	Equip de professionals	44
Figura 9	El reconeixement de l'altre des del projecte comú	46
Figura 10	Instruments per a l'acció educativa	48
Figura 11	Instruments per a la planificació	48
Figura 12	Documentació	51
Figura 13	L'expedient i el dossier del jove	53
Figura 14	Protocols	52
Figura 15	Espais d'informació i comunicació	55
Taula 1	Relació entre els continguts que cal avaluar i les eines o instruments utilitzats	58
Figura 16	L'avaluació	59
Figura 17	Objectius PMH	60

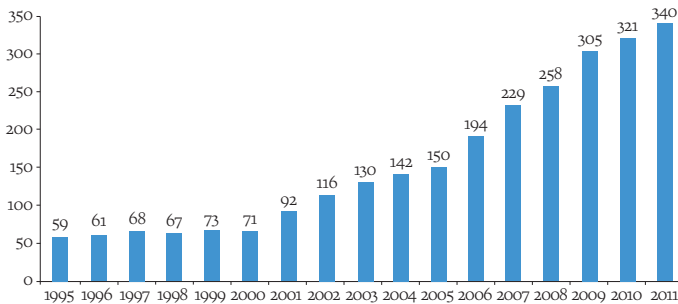
Apartat A. Presentació

El present document pretén servir d'inici per a una discussió i, posteriorment, per concretar accions, documents, coordinació, circuits... necessaris per seguir garantint i millorant la qualitat de la intervenció educativa en els habitatges per a joves que estan en procés d'emancipació, dintre de l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET).

L'ASJTET parteix d'un primer Acord del Govern de la Generalitat de Catalunya, de 28 de setembre de 1994, fet públic a la Resolució de 26 de gener de 1995. L'ASJTET inicia el seu recorregut el curs 1994-1995 obrint 66 places al Programa d'habitatge, en aquell moment per a joves de 18 a 21 anys. Actualment, hi ha 346 places per a joves de 16 a 21 anys —algunes fins a 24 anys. La seva evolució i ampliació de recursos ha estat important.

Gràfic 1. Joves atesos al Programa d'habitatge

Després dels anys de funcionament de l'ASJTET i tenint present l'ampliació dels seus recursos durant aquests anys, esdevé necessari crear un model d'organització i gestió i un marc educatiu propi.

Tenint en compte la diversitat originària de les entitats que participen en un mateix encàrrec i el comparteixen, el qual l'ASJTET té la responsabilitat de supervisar, es veu l'exigència d'iniciar un treball que serveixi de referència i marc a l'hora d'elaborar els projectes educatius de cada habitatge.

L'estructura del document que plantegem considera tres grans apartats o blocs que tenen en comú la finalitat de constituir un marc de treball:

El primer, **marc legal i jurídic**, que fonamenta la tasca, i del qual s'extreuen els principis i encàrrecs educatius que han d'articular el present Projecte marc d'habitatge i, consegüentment, els diferents projectes de pisos o residències assistits per al jovent a Catalunya.

El segon gran bloc, **marc teòric i conceptual**, defineix l'enquadrament educatiu i filosòfic que sosté el treball educatiu dels professionals, els objectius i les propostes de treball individual amb el jove o la jove.

El tercer, **marc de gestió i organització**, descriu les línies i els objectius que determinen els diferents circuits i metodologia per facilitar una comunicació, tant en l'habitatge com d'aquest amb l'Administració, a través de l'ASJTET.

Apartat B. Anàlisi del context

B.1. Introducció

En el marc de la nostra societat, la protecció a la infància i l'adolescència ha estat des de fa molts anys una fita a assolir des de les administracions públiques, tant en l'àmbit autonòmic com en l'estatal i l'uropeu.

Amb el llibre blanc *Un nuevo impulso para la juventud europea* (2001), la Unió Europea inicia una línia de treball que també inclou el col·lectiu dels joves desfavorits en diferents informes i documents elaborats.

A l'informe de la Comissió Europea sobre inclusió social publicat el mes de maig de 2004, s'hi incorporen els joves desfavorits com a grup estratègic, amb dos àmbits prioritaris a desenvolupar: l'educació i la formació dels joves i l'increment de la seva participació en el mercat laboral.

En el Pacte europeu per a la joventut, de 2005,¹ s'estableix la integració social dels joves com a mesura imprescindible per al creixement sostenible d'Europa.

A Catalunya i amb la Llei dels drets i de les oportunitats en la infància i l'adolescència (2010) es fa un plantejament integral arrellegant la infància i l'adolescència, de manera transversal, i impulsant polítiques públiques de prevenció, promoció, participació i protecció de la infància i l'adolescència.

La Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (en endavant DGAIA) és la responsable d'impulsar la planificació de manera harmonitzada i ordenada de les polítiques d'infància i adolescència a Catalunya i de vetllar-hi. La DGAIA fa el primer pas per instaurar el sistema de polítiques públiques d'infància i adolescència a Catalunya promovent el Pla d'atenció integral a la infància i l'adolescència de Catalunya 2010-2013 i un pla d'implantació de la Llei dels drets i de les oportunitats en la infància i l'adolescència.

L'ASJTET, encabida dins de la DGAIA, és l'àrea hereva del Pla interdepartamental per a més grans de 18 anys que han estat tutelats per la DGAIA, creat l'any 1994 per acord del Govern de la Generalitat de Catalunya, per cobrir la necessitat d'omplir un buit existent fins aquell moment: el procés que havia de fer el jove tutelat quan feia els 18 anys, moment en què havia de passar d'estar sota la tutela de l'Administració a viure d'una manera completament autònoma i independent, assumint l'emancipació sense abans haver-la exercitat, és a dir, el trànsit a una vida

1. El Pacte europeu per a la joventut, impulsat per Espanya, França, Suècia i Alemanya, adoptat pel Consell el mes de març de 2005, i situat en el marc de l'estratègia de Lisboa sobre creixement econòmic i ocupació, té com a objectiu principal millorar la qualitat de l'educació, la formació, la mobilitat i la integració social i laboral dels joves i de les joves d'arreu de la UE, tot garantint la conciliació entre la vida familiar i la professional.

adulta. A partir de l'any 2006 s'amplia, dins de l'ASJTET, la població atesa als joves dels 16 als 18 anys.

Aquesta etapa en la vida dels joves tutelats i extutelats, que és marcada per aquest trànsit a la vida adulta, s'estableix amb polítiques d'educació/formació i inserció laboral, és a dir, polítiques dirigides en definitiva cap a la integració i normalització social del jove i la jove.

Aquest document pretén ser una proposta de **projecte marc d'habitatge** (en endavant PMH) que reculli les línies generals que ha d'assolir qualsevol recurs d'habitatge² que col·labori amb l'ASJTET. Aquest PMH ha de ser un instrument de cohesió, i es planteja assolir els objectius següents:

- Garantir la qualitat de la intervenció educativa, cobrint adequadament les necessitats dels joves.
- Establir les línies generals, els criteris d'actuació, les directrius i les metodologies, i emmarcar el treball educatiu facilitant una guia pràctica per a l'elaboració dels projectes de cada entitat.
- Incrementar la interacció tècnica entre l'ASJTET i els recursos col·laboradors d'habitatge.

B.2. Situació de partida

L'ASJTET és un àrea de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència que ofereix als joves d'entre 16 i 21 anys sense recursos propis, familiars o laborals i amb un perfil determinat,³ un suport tècnic i educatiu en els àmbits de l'habitatge, la inserció laboral, el seguiment socioeducatiu i psicològic, el suport afectiu, l'assessorament continuat i el suport econòmic i jurídic, amb l'objectiu que assoleixin una inserció social i laboral prou satisfactòria, en una situació d'autonomia i responsabilitat, en acabar el seu procés educatiu.

L'ASJTET es justifica en la necessitat d'oferir suport i donar alternatives a:

- joves tutelats o majors d'edat extutelats,
- joves ingressats o no en centres residencials d'acció educativa (CRAE) i que estan a punt d'assolir la majoria d'edat, i
- joves d'entre els 16 i els 21 anys,⁴

Tot això és possible a través dels programes següents:

- habitatge
- acompanyament per a la inserció laboral
- suport psicològic i/o socioeducatiu
- suport econòmic
- suport jurídic

2. Descrites a l'apartat E.2. Característiques dels habitatges.

3. Vegeu D.3. Perfil dels joves i de les joves (població atesa).

4. En usuaris de l'habitatge de Cabestany i de les beques de l'Obra Social de "la Caixa", l'edat és fins als 24 anys.

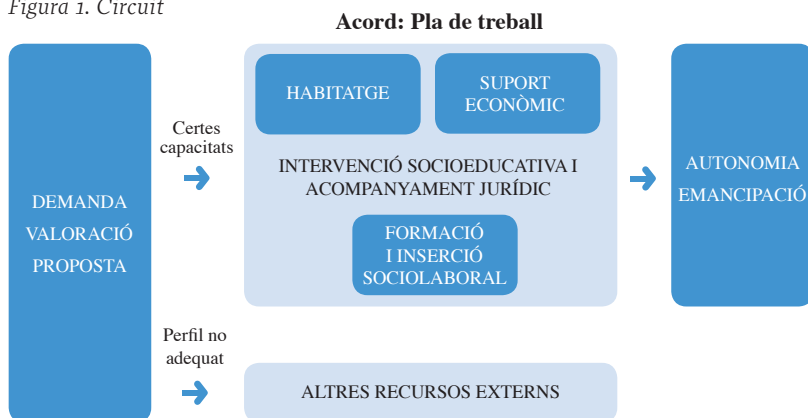
La finalitat és la creació d'un sistema que faciliti el procés maduratiu de la persona jove a través de l'acompanyament, la motivació cap a la formació, l'assessorament i l'orientació per facilitar i potenciar el seu procés d'autonomia personal mitjançant una intervenció individualitzada, a través dels diferents programes.

Els programes són el vehicle que permet a l'ASJTET aconseguir els seus objectius fonamentals; materialitzen les respostes a les necessitats del jove i són les eines que permeten dur a terme el seu projecte educatiu individualitzat.

Els programes són dinàmics i donen respostes adients a cada moment, perquè el perfil de les persones (destinatari) van variant en el temps, depenent de canvis socials i econòmics.

L'accés a l'ASJTET s'inicia amb la demanda del professional o del recurs més pròxim al jove.

Figura 1. Circuit

- La demanda: va adreçada a l'ASJTET i prové de qualsevol àmbit o dispositiu d'atenció a la persona jove, EFI,⁵ CRAE,⁶ EAIA,⁷ EBASP,⁸ acolliment familiar, i la fa explícita el jove (que pot estar en situació de risc, de desemparament o extutelat).
- La valoració: la demanda és analitzada pel responsable del programa proposat –tècnic referent.⁹ Aquesta anàlisi considera l'existència d'una problemàtica i el seu tipus.

Segons quin sigui el tipus de problemàtica detectada, el jove es derivarà cap al programa demanat, cap a un altre tipus de recurs aliè a l'ASJTET o s'orientarà cap a l'autonomia personal si la voluntat i les capacitats del jove ho permeten. Com a eines de valoració, es compta, en primera instància, amb la informació que arriba des del CRAE, l'EAIA o el referent tècnic i que és a l'informe proposta, i amb el primer intercanvi d'informació amb el

5. EFI: Equip Funcional d'Infància.

6. CRAE: Centre Residencial d'Acció Educativa.

7. EAIA: Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

8. EBASP: Equip Bàsic d'Atenció Social i Primària.

9. Vegeu: E.3.1. El tècnic referent de l'ASJTET.

referent/l'educador tutor del jove. La informació que més s'ha de tenir en compte és la que descriu l'evolució que ha tingut el jove i, sobretot, la que descriu el "seu moment" actual.

- La proposta: un cop clarificada la demanda amb els professionals de referència, si la valoració recomana l'acompanyament de l'ASJTET, el jove és adscrit a un o més dels seus programes, a proposta del professional que fa la demanda que ha concretat amb el mateix jove. En el cas de la incorporació al Programa d'habitatge, cal remarcar que el procés d'entrada és totalment personalitzat i es temporitza segons de les necessitats i característiques de cada jove.
- L'acord: l'adscripció d'una jove o d'un jove a un programa de l'ASJTET implica un acord previ de compromisos temporitzats (Projecte educatiu individualitzat) entre el jove i el seu referent o educador de pis.

Tal com s'ha expressat anteriorment, aquest projecte se centra exclusivament en el Programa d'habitatge de l'ASJTET.

Apartat C. Marc legal i jurídic

La percepció que la societat té de la infància i l'adolescència ja no és com a un subjecte passiu necessitat de protecció per arribar a convertir-se en persona. Els infants i adolescents tenen actualment la consideració, per si mateixos, de subjectes actius de drets, de protagonistes principals de la seva pròpia història. Els adolescents són persones, i han de ser tractats com a tals, és a dir, com a persones singulars, lliures, com a subjectes de drets d'acord amb la seva condició humana.

El treball que es planteja en aquest projecte marc és justificat per tot un marc legal i jurídic que regula el treball ètic i la transmissió d'uns valors a l'infant i l'adolescent que la nostra societat ha de fer possible.

Al Programa d'habitatge de l'ASJTET es treballa amb joves menors i joves majors d'edat, cosa que comporta treballar amb diferents àmbits legislatius i administratius –infants i adults. El seu perfil, més enllà de la seva edat, ens obliga a treballar amb joves amb una història de desemparament, administrativament tutelats o extutelats. Des d'aquesta condició adoptem l'ordre legislatiu tant per als menors com per als majors d'edat.

En aquest sentit, la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència obre un camí per als joves extutelats encara que siguin majors d'edat. D'acord amb els articles 146, 151 i 152 de la Llei, l'organisme competent de la Generalitat ha de preveure les mesures de transició a la vida adulta, les mesures assistencials que consideri necessàries i els programes de suport a l'emancipació i a l'autonomia personal dels adolescents i joves, entre els quals hi ha els d'habitatge.

El Decret 243/2005 de modificació parcial de l'estructura del Departament de Benestar i Família crea, dins l'estructura de la Direcció General, l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats, amb què s'allarga el suport més enllà de la majoria d'edat, atesa la nova realitat social que té presents les capacitats dels joves per assolir un bon nivell d'independència.

A continuació, es recull la legislació que en aquests moments orienta el treball amb els joves menors d'edat i ens indica la direcció a seguir amb els majors d'edat:

Dret català

- Decret 142/2010, d'11 d'octubre, que aprova la Cartera de serveis socials 2010-2011, on es recullen serveis per a joves tutelats i extutelats que són competència de l'ASJTET.

- Llei 25/2010, de 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família (DOGC de 5.8.2010).
- Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (DOGC de 2.6.2010).
- Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol, de reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (DOGC de 20.7.2006, BOE de 20.7.2006, articles 16, 17, 40 i 166).
- Llei 13/1997, de 19 de novembre, de creació de l'Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció (DOGC de 27.11.1997), modificada per la Llei 7/2004, el Decret 20/2006 i la Llei 14/2010.
- Decret 2/1997, de 7 de gener, pel qual s'aprova el Reglament de protecció dels menors desemparats i de l'adopció (DOGC de 13.1.1997), modificat pels decrets 127/1997, de 27 de maig (DOGC de 30.5.1997), i 62/2001, de 20 de febrer (DOGC de 28.2.2001). El Decret 243/2005 deroga la disposició addicional 7. Segons la Llei 14/2010, el reglament està vigent sempre que no contradigui la llei.
- Resolució de 26 de gener de 1995, per la qual es fa públic l'Acord del Govern de la Generalitat de Catalunya d'aprovació del Pla de coordinació de mesures interdepartamentals adreçades als joves tutelats per l'Administració de la Generalitat en arribar a la majoria d'edat.

Dret estatal

- Reial decret 557/2011, de 20 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei orgànica 4/2000 sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, després de la reforma per Llei orgànica 2/2009 (BOE de 30.4.2011. Entra en vigor l'1.7.2011).
- Llei orgànica 2/2009, d'11 de desembre, de reforma de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social (BOE de 12.12.2009).
- Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor, de modificació parcial del Codi civil i de la Llei d'enjudiciament civil (BOE de 15-17.1.1996).
- Constitució espanyola, 31 d'octubre de 1978 (BOE de 29.12.1978, articles 39-53).
- Codi civil espanyol.

Dret de la Unió Europea

- Directiva 2011/92/UE del Parlament Europeu i del Consell, relativa a la lluita contra els abusos sexuals i l'explotació sexual dels menors i la pornografia infantil (DOUE L335/1 de 17.12.2011).
- Carta europea dels drets de l'infant, aprovada per la Resolució A3-0172/92 del Parlament Europeu (DOCE núm. C 241, de 21.9.1992, p. 67). Segons l'article 4 de la Llei 14/2010, la interpretació de les disposicions de la Generalitat relatives als infants i als adolescents s'ha de fer d'acord amb aquesta carta.
- Reglament (CE) núm. 2201/2003 del Consell, de 27 de novembre de 2003,

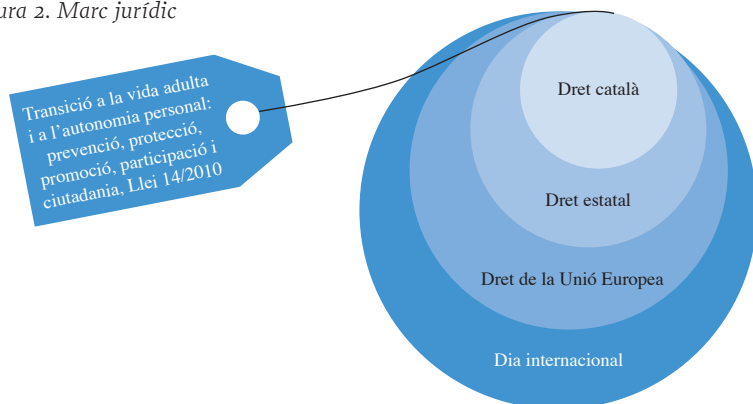
relatiu a la competència, el reconeixement i l'execució de resolucions judicials en matèria matrimonial i de responsabilitat parental, pel qual es deroga el Reglament (CE) núm. 1347/2000 (DOUE L 338 de 23.12.2003).

- Carta dels drets fonamentals de la Unió Europea feta a Niça el 7.12.2000 (DOCE núm. C 364 de 18.12.2000). Segons l'article 4 de la Llei 14/2010, la interpretació de les disposicions de la Generalitat relatives als infants i als adolescents s'ha de fer d'acord amb aquesta carta.

Dret internacional

- Acord entre Romania i Espanya sobre cooperació en l'àmbit de la protecció dels menors d'edat romanesos no acompanyats a Espanya, la seva repatriació i lluita contra la seva explotació, signat a Madrid el 15 de desembre de 2005 (BOE de 16.8.2006).
- Conveni entre el Regne d'Espanya i el Regne de Marroc sobre assistència judicial, reconeixement i execució de resolucions judicials en matèria de dret de custòdia i dret de visita i devolució de menors, signat a Madrid el 30 de maig de 1997.
- Conveni de 19 d'octubre de 1996 relatiu a la competència, la llei aplicable, el reconeixement, l'execució i la cooperació en matèria de responsabilitat parental i de mesures de protecció dels nens. Conferència de la Haia de Dret Internacional Privat. (BOE de 2.12.2010).
- Convenció sobre els drets de l'infant, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 20 de novembre de 1989 (BOE de 31.12.1990).
- Conveni europeu relatiu al reconeixement i l'execució de decisions en matèria de custòdia de menors, així com al restabliment de l'esmentada custòdia, signats a Luxemburg el 20 de maig de 1980. Consell d'Europa (BOE d'1.9.1984).
- Conveni sobre competència de les autoritats i la llei aplicable en matèria de protecció de menors, fet a la Haia el 5 d'octubre de 1961. Conferència de la Haia de Dret Internacional Privat (BOE de 20.8.1987).
- Declaració dels Drets de l'Infant, proclamada per l'Assemblea de les Nacions Unides el 20 de novembre de 1959.

Figura 2. Marc jurídic

Com s'ha assenyalat anteriorment, amb la Llei 14/2010 dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (DOGC de 2.6.2010) s'obre una línia de treball amb els joves menors i majors d'edat. A continuació, es recullen algunes de les idees de la llei que es presenten en el seu preàmbul:

“(…) aquesta llei aporta a l'ordenament jurídic una major claredat i unitat, alhora que facilita una localització més ràpida del dret aplicable i reforça la seguretat jurídica, ja que reuneix en un sol instrument jurídic, a manera de codi de la infància i l'adolescència, ambdues regulacions: d'una banda, la destinada a l'infant i a l'adolescent en general, en què s'estableixen els principis rectoris i els drets d'infants i adolescents (...), i, de l'altra, la destinada a regular la protecció dels infants i els adolescents quan els mecanismes socials de prevenció no han estat suficients i s'han produït situacions de risc o de desemparament que cal pal·liar amb les mesures necessàries d'intervenció pública per tal de garantir que aquestes situacions no es tradueixin en perjudicis irreparables per a l'infant o l'adolescent”.

La unificació legislativa no és, però, l'única raó d'ésser d'aquesta llei. També ho és, molt especialment, la necessitat d'actualitzar i modificar la regulació fins ara vigent amb relació a les noves demandes i circumstàncies socials.

“(…) Una de les novetats del nou text legal és la voluntat, expressada en el títol, de remarcar d'una manera explícita, un doble concepte: el reconeixement dels drets dels infants i els adolescents i el de les oportunitats d'aquestes persones.”

A l'entorn del concepte d'oportunitat gira la voluntat de fer possible l'obertura de nous camins, de noves vies, d'establir mesures concretes per a fer possible el ple exercici dels drets reconeguts als infants en aquesta llei i en les convencions internacionals.

Quan parlem d'oportunitats, parlem dels nous camins que s'han d'obrir i que han de permetre als infants i als joves llur ple desenvolupament com a ciutadans. Així, aquestes oportunitats s'han de traduir, entre altres, en l'establiment de canals i instruments per a fer sentir la veu d'infants i adolescents, per a fer expressa llur participació en la presa de decisions en la comunitat i, en definitiva, per a facilitar-ne el futur encaix, com a persones responsables, en la societat adulta.”

Segons Joan Mayoral (2010): “La Llei fa una expressa indicació al suport a la majoria d'edat, mitjançant mesures assistencials i programes de suport a l'emancipació i a l'autonomia personal adreçats a joves extutelats que assoleixin -diu la Llei en els articles 151 i 152- la majoria d'edat, l'emancipació o l'habilitació d'edat”.

Aquestes mesures assistencials poden tenir contingut econòmic, jurídic (defensa jurídica per l'advocat de la Generalitat) i social, i es poden estendre fins als 21 anys.

Els programes de suport i d'autonomia personal tenen com a objectiu oferir als joves extutelats els recursos de suport personal, d'habitatge, formatius

i laborals necessaris per a l'exercici de la plena ciutadania en condicions d'igualtat.

Així, en el seu article 146, parla de la transició a la vida adulta i a l'autonomia personal: són les mesures de protecció que es poden acordar, fonamentalment, respecte als adolescents majors de 16 anys, amb llur consentiment, que es trobin amb possibilitats escasses de retornar al nucli familiar d'origen o sense perspectives d'integració en altres nuclis de convivència i que tinguin risc d'exclusió social en assolir la majoria d'edat.

Aquestes mesures de protecció han de consistir a oferir acompanyament en la inserció sociolaboral i en la cerca d'habitatge per garantir una preparació progressiva per a la independència personal, d'acord amb les necessitats formatives i d'integració social i laboral de cada adolescent.

El principi de transversalitat que introdueix la llei, el desenvolupa mitjançant uns conceptes que també ens ajuden a enquadrar el Programa d'habitatge:

Prevenició: conjunt d'actuacions socials destinades a preservar l'infant o l'adolescent de les situacions que són perjudicials per al seu desenvolupament integral o per al seu benestar.

Protecció: conjunt d'actuacions socials reservades per a "quan les coses van malament", quan el desenvolupament integral de l'infant o l'adolescent sembla clar que resulta seriosament afectat, en vista dels coneixements científics actuals.

Promoció: conjunt d'actuacions socials que es duen a terme encara que res vagi malament, perquè obeeixen a objectius de millora social i responen a aspiracions col·lectives, particularment a l'anhel d'un benestar personal i social més gran.

Participació i ciutadania: el concepte de participació de l'infant o l'adolescent en tot el que l'afecta és el que en configurarà l'estatus de ciutadà o ciutadana. La llei ofereix la promoció d'òrgans de participació perquè els infants i els adolescents puguin intervenir activament en la vida pública.

Apartat D. Marc teòric i conceptual

D.1. Marc teòric

En aquest apartat es tracta d'especificar sobre quina base de pensament es treballa des del Programa d'habitatge de l'ASJTET, sobre quins valors, definicions i supòsits es proposa que es faci el treball educatiu d'una manera global i conjunta.

És raonable disposar d'una teoria en què es pugui emparar tot aquest treball, perquè això el fa coherent, avaluable, i li dona força i garanties d'èxit.

Tenint en compte el propòsit de l'ASJTET i la seva labor desenvolupada des de fa anys, i d'acord amb les lleis que la regulen (Llei 14/2010 dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència), cal tenir en compte:

- Les mesures de transició a la vida adulta.
- Les mesures assistencials que es considerin necessàries.
- Els programes de suport a l'emancipació i a l'autonomia personal dels adolescents i joves, entre els quals hi ha els programes d'habitatge, els formatius i els laborals necessaris per fer l'acompanyament, per arribar a l'exercici de la plena ciutadania en condicions d'igualtat, amb responsabilitat i amb el màxim grau d'integració en la societat on viuen. Per tot això, és bo basar-se en una teoria de les necessitats humanes, que en definitiva el que persegueix és arribar al benestar de les persones, a partir de clarificar quins recursos calen per cobrir aquestes necessitats.

El reconeixement d'aquestes necessitats és l'eix que justifica l'existència de serveis i àrees com l'ASJTET.

Els professors Doyal i Gough, en la seva teoria de les necessitats humanes (1991)¹⁰, s'emparen en Kant per definir les necessitats bàsiques universals. Segons aquest filòsof, perquè els individus actuïn i siguin responsables han de tenir capacitat mental i física per fer-ho (un cos que estigui viu i competència mental per deliberar i escollir). D'aquí ve que dedueixin que les necessitats bàsiques són dues:

- Salut física (en termes biomèdics).
- Autonomia, que té un triple sentit:
  - nivell de comprensió (allò que una persona té respecte a si mateixa, a la seva cultura i allò que s'espera d'ella, és a dir, allò que té a veure amb la interacció social i les habilitats lingüístiques),

10. Doyal i Gough desenvolupen una teoria de les necessitats humanes. L'objectiu que persegueixen és trobar indicadors per mesurar el benestar entre les nacions. El seu procediment inclou diverses etapes: parteixen d'objectius universals (participació social plena o prevenció de gravetat), dels quals es desprenen les necessitats bàsiques (salut física i autonomia), les quals els fan mediades, per la qual cosa s'anomenen necessitats intermèdies.

- capacitat psicològica (cognitiva i emotiva, per formular opcions per si mateixa),
- oportunitats objectives que li permeten obrar (llibertat d'elecció personal, llibertat política i capacitat d'acceptar o canviar les regles de la cultura).

També plantegen les necessitats intermèdies, que són més específiques que les bàsiques i parteixen d'aquestes. Són universals i transculturals i les defineixen com 'aquelles propietats de béns, serveis, activitats i relacions que potencien la salut física i l'autonomia humana a totes les cultures'. Són les següents:

- aigua neta i menjar nutritiu,
- habitatge protector,
- ambient laboral sense risc,
- medi ambient sense risc,
- cura adient de la salut,
- seguretat en la infantesa,
- relacions primàries significatives,
- seguretat física,
- seguretat econòmica,
- educació apropiada,
- part segur i cura del nou-nat.

Per conceptualitzar el marc en el qual es treballa des del Programa d'habitatge i tenint en compte la importància de la definició de les necessitats per garantir i poder establir els recursos òptims per satisfer-les, sembla interessant mencionar l'enfocament de les capacitats de la filòsofa Marta Nussbaum (2002)¹¹ com les parts que constitueixen el desenvolupament. Entén la pobresa com la privació d'aquestes capacitats (capacitats com a "llibertats substancials": la possibilitat de viure una llarga vida, de portar a terme transaccions econòmiques o de participar en activitats polítiques...).

Nussbaum elabora un catàleg de capacitats bàsiques amb què hauria de comptar qualsevol persona, sense les quals es considera impossible el seu funcionament com a ésser humà. Són les següents:

1. La vida. Ser capaç de viure fins al final una vida humana de durada normal, no morir prematurament.
2. La salut corporal. Ser capaç de tenir una bona salut, inclosa la salut reproductiva; estar correctament alimentat; tenir un habitatge adequat.
3. La integritat corporal. Ser capaç de moure's lliurement d'un lloc a l'altre, i tenir seguretat davant de qualsevol agressió. Inclou oportunitats per a la satisfacció sexual i per a l'elecció en matèria de reproducció.
4. Els sentits, la imaginació i els sentiments. Ser capaç de sentir, imaginar, pensar i raonar. Aquí s'inclou tot allò relatiu a l'educació (alfabetització, mètode científic i matemàtic bàsic). També les capacitats de gaudir i

11. Durant la dècada dels vuitanta va col·laborar amb Amartya Sen (filòsof i economista) amb temes relacionats amb el desenvolupament i l'ètica, fet que la va influenciar per desenvolupar l'enfocament de les capacitats.

d'evitar el patiment innecessari.

5. Les emocions. Ser capaç de tenir vincles amb coses i persones, d'estimar qui ens estima o es preocupa per nosaltres, de plorar la seva absència. En general, tenir capacitat per desenvolupar-se emocionalment lliure de temors o de successos traumàtics d'abús o descuit.
6. La raó pràctica. Ser capaç de formar-se una concepció del bé i de participar en la reflexió crítica sobre la planificació de la pròpia vida. (Això implica la protecció de la llibertat de consciència.)
7. L'afiliació. La divideix en dues:
  - a. Ser capaç de viure amb els altres i cap als altres, de reconèixer i mostrar preocupació per altres éssers humans, per participar en diverses formes d'interacció social. Suposa garantir la llibertat de reunió i d'expressar les idees polítiques.
  - b. Bases socials de l'autorespecte.
8. Altres espècies: dimensió ecològica de la vida humana.
9. El joc. Capacitat de gaudir d'activitats recreatives.
10. El control sobre el propi entorn. Té dues dimensions:
  - a. Política. Capacitat de participació política.
  - b. Material. Oportunitat real d'exercir la propietat (de la terra i dels béns mobles) en condicions d'igualtat de drets, i el dret al treball sobre les mateixes bases que els altres; no ser objecte de registre o d'incautació injustificada.

Gough (2003), quan compara la teoria que va escriure juntament amb Doyal amb la teoria de les capacitats de Nussbaum, diu: *“Aunque Nussbaum utiliza términos diferentes a los nuestros —‘capacidades’ en vez de ‘necesidades’— compartimos el mismo objetivo de desarrollar un argumento verdaderamente universal a favor de la emancipación humana”*.

Nussbaum diu: *“El resultado que buscamos debería preservar libertades y oportunidades para cada persona como individuo, respetándolos como fines en si, y no como agentes o promotores de los fines de otros.”*

I això, com diu Gough, és el que pretenen ells quan diuen que la teoria és evitar el dany greu, definit de dues maneres: com a incapacitat per perseguir la pròpia visió del bé o com a impediment a una participació social d'èxit.

A partir d'aquestes teories, volem emmarcar les àrees d'intervenció educativa de l'ASJTET, tenint en compte que la població atesa parteix de posicions desfavorables respecte a la general.

És interessant mencionar els tres factors que exposa la Comissió Europea en el seu llibre blanc *Un nou impuls per a la joventut europea* (2001), que in-flueixen en el canvi en el concepte de joventut i en les repercussions per al desenvolupament de les polítiques adreçades als joves i a la seva transició cap a la vida adulta:

- La joventut dura més temps.

- Els rols vitals es tornen confusos, ja no són lineals com abans; es pot treballar i continuar vivint amb els pares.
- Els models col·lectius tradicionals van perdent terreny, atès que les trajectòries personals estan cada vegada més individualitzades.

És evident que s'ha de prestar atenció als canvis que, tant en aquest col·lectiu com a la resta, es produeixen: s'ha d'enfocar el treball educatiu des d'una perspectiva dinàmica, on els canvis, que se succeeixen contínuament, es puguin integrar en aquest treball educatiu.

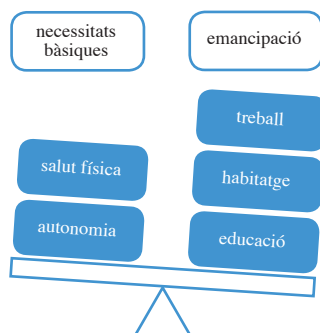
Des de l'ASJTET es tenen en compte quatre dimensions o línies en la intervenció educativa:

1. **L'abast cognitiu**, que té a veure amb els aprenentatges relatius al coneixement de la societat i de les persones que ens envolten i té relació amb una visió més realista del món.
2. **L'abast de les actituds i els valors**, que estan directament relacionats amb l'autonomia, adquisició de l'autoconcepte i l'autoestima i la seva interiorització.
3. **L'abast de les capacitats comunicatives**, els hàbits socials, el desenvolupament de la convivència i del treball en equip.
4. **L'abast de les habilitats instrumentals** necessàries per a la vida emancipada.

La idea és que l'aprenentatge i el procés que implica suposin una transformació d'un mateix, i es creï la possibilitat de construir i modificar el món immediat, el món més proper, i això sigui la base d'un aprenentatge continuat. Segons Winnicott (1988) la persona aprèn quan es capaç d'adaptar la realitat a les seves capacitats.

Segons Luis Feduchi (2011) “(...) en la adolescència se realiza el presente, elaborando mentalmente los cambios psicobiológicos y en la dialéctica constante con el entorno, proceso que lleva al adolescente a adquirir su nueva identidad. Y sólo desde esta construcción del presente, el individuo podrá contemplar e iniciar su futuro.”

Figura 3. L'emancipació

D.2. Marc conceptual

Des de l'Àrea es treballa amb l'adolescent en risc. És per això que cal recórrer als autors que han treballat alguns termes relatius a l'adolescència, des del punt de vista conceptual, per disposar d'una visió global de la població a la qual s'adreça l'ASJTET.

Tanmateix, els conceptes que s'exposen a continuació donen suport al marc teòric escollit. Són els termes que dins del procés de l'adolescència cal assenyalar i tenir-ne cura especial perquè incideixen directament en l'emancipació futura.

D.2.1. L'adolescència

Segons l'etimologia de la paraula, *adolescència* procedeix del llatí *adolescere*, que significa, 'anar creixent, desenvolupar-se cap a la maduresa i fer-se adult'.

Segons Piaget (1970), l'adolescència marca l'accés a un tipus de pensament formal, un estil de pensament que es caracteritza per fer extensiu el domini de les idees, els principis i les proposicions abstractes a la lògica, que els nens ja han desenvolupat per justificar fets concrets.

Segons M. Knobel (1973), l'adolescència és *"la etapa de la vida durante la cual el individuo busca establecer su identidad adulta, apoyándose en las primeras relaciones objetuales-parentales internalizadas y verificando la realidad que el medio le ofrece, mediante el uso de los elementos biofísicos en desarrollo a su disposición y que a su vez tienden a la estabilidad de la personalidad en un plano genital, lo que sólo es posible si se hace el duelo por la identidad infantil"*. També descriu la síndrome de l'adolescència normal amb les característiques següents: *"búsqueda de si mismo y de la identidad, tendencia grupal, necesidad de fantaseo e intelectualización, crisis religiosa, desubicación temporal, evolución de la sexualidad desde el autoerotismo hacia la heterosexualidad, actividad social reivindicatoria, contradicciones sucesivas en la conducta, separación progresiva de los padres, fluctuaciones del humor"*.

Com diu J. Leal Rubio (2007): *"El gran reto en la adolescencia es resituarse en el mundo, resituar los valores adquiridos en la infancia y hacerlos creativamente propios"*.

Segons L. Feduchi (2011), l'adolescència és el període de trànsit entre la infància que acaba i l'adultesa que comença; tot això suposa una gran quantitat de canvis i demandes internes i externes que es produeixen en un mateix moment, de les quals no es té informació ni experiència. És una veritable "crisi d'identitat i per tant un període de provisionalitat: està separant-se del passat i atenent el present amb desconeixement".

D.2.2. La identitat

Hi ha dos conceptes que es relacionen directament amb aquesta identitat:

Autoconcepte i autoestima

Ambdós conceptes són elements vertebradors de la identitat personal, del jo que es defineix en el període de l'adolescència.

L'*autoconcepte* constitueix el nucli central de la identitat de la persona. Fa referència al conjunt de percepcions, sentiments, actituds i valoracions que tenim sobre nosaltres mateixos. Actua sobre la manera de comportar-se de manera individual i social, es refereix als aspectes cognitius; mentre que l'*autoestima* es refereix als aspectes valoratius i afectius, és a dir, a com es valora i s'accepta la persona a si mateixa.

Aquests dos conceptes funcionen com a instrument de guia a l'elecció de les conductes i condicionen, per tant, el desenvolupament de la persona.

Segons S.Harter (1998), el desenvolupament de l'autoconcepte a l'adolescència es dona en tres períodes:

- preadolescència (inici), de 12 a 14 anys, marcada per l'adaptació als canvis mentals i biològics (aspecte físic i exercici mental);
- adolescència (període intermedi), dels 15 als 18 anys, marcada més per aspectes psicològics i socials, i
- postadolescència (final), dels 19 als 21 anys, marcada per la definició de valors socials, la consolidació de la identitat sexual i la presa de consciència real del jo i l'acceptació. El seu desenvolupament cognitiu permetrà fer, al noi o noia, abstraccions d'ordre superior, fet que li permet la formació d'un autoconcepte més consistent.

Però actualment els sociòlegs prefereixen subdividir la joventut en:

- adolescència,
- postadolescència i
- joves-adults.

Els aspectes que contribueixen a la formació de l'autoconcepte són:

- La maduració física (integració de les transformacions físiques i la imatge corporal).
- La vida formativa, laboral i creativa (capacitats, expectatives d'èxit social, interès professional i expressions artístiques).
- Les relacions socials (família i amics).
- La vida afectiva (allò psicològic interior).

Els adolescents han de respondre's a la pregunta "qui sóc?". Han de combinar la comprensió de si mateixos amb els rols socials i això els portarà a la configuració d'una identitat coherent:

- Conec qui sóc → SENTIMENT
- Conec allò que crec → PENSAMENT
- Conec què vull fer amb la meua vida → ACCIÓ

Es pot concloure que l'adolescent arribarà a tenir una identitat quan sigui capaç d'implicar-se amb compromisos, i prendre decisions de caire ideològic, personal i social. Això implica la consecució d'una plena autonomia: la llibertat de decidir per si mateixos, sobre com pensar, com sentir i com actuar.

D.2.3. L'autonomia

Segons Doyal i Gouh (1991), *“La autonomía, por su parte, es alcanzada e influida en un sentido triple: por el nivel de comprensión que una persona tiene respecto de si misma, de su cultura y de lo que se espera de ella (lo cual supone mínima interacción social y habilidades lingüísticas), por la capacidad psicológica (cognitiva y emotiva) para formular opciones por si misma y por las oportunidades objetivas que le permiten obrar (libertad de agencia o de elección personal, libertad política y capacidad de aceptar o cambiar las reglas de la cultura)”*

D'acord amb Alonso Stuyck (2005), els indicadors de l'autonomia a l'adolescència són tres:

- Resistència a les pressions (les seves opinions en contrapartida a la dels adults).
- Redefinició dels vincles paterns (resituar-se i reestructurar les relacions).
- Presa de decisions (sentiment que permet prendre decisions de manera autònoma, ja no es depèn dels pares).

Per acabar de completar la definició d'*autonomia*, el pensament de Kant, que sosté que tot ésser racional, gràcies a aquesta condició, posseeix una voluntat autònoma, és a dir, és capaç de legislar-se a si mateix en concert amb la llei moral. Aquesta capacitat i/o caràcter autolegislatiu de la voluntat racional és la que la distingeix com a voluntat lliure, capaç de sotmetre's a les seves pròpies lleis.

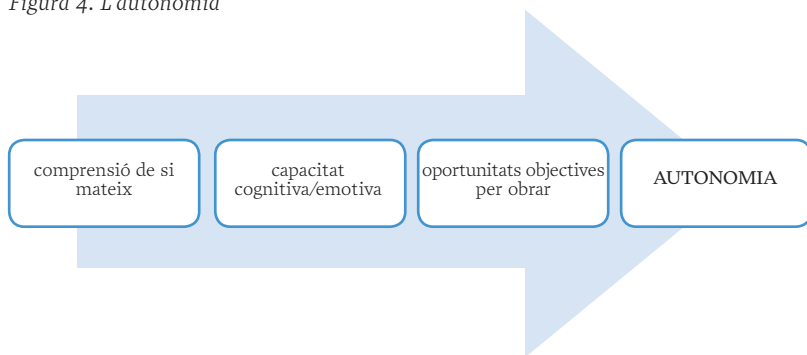
És important assenyalar que la vida dels joves d'avui dia “no funciona com un camí directe cap a la vida adulta, sinó més aviat com una llarga etapa que té valor en si mateixa” (Morch, S.; 2008).

Els joves van superant les diferents fases de la vida, per terme mitjà, a edats més tardanes i els itineraris no són lineals com abans, per la manca d'estabilitat laboral, les prestacions socials, etc. I el nivell d'organització familiar i/o social no està estandarditzat. Aquests canvis impliquen que la transició cap a la vida adulta és diferent de com era fa uns anys.

És necessari donar suport als joves en el desenvolupament d'una autoestima positiva, creant un espai de seguretat, respecte, i llibertat per actuar. Convé que siguin capaços de tenir un projecte de futur, amb objectius per assolir, amb normes i criteris.

Figura 4. L'autonomia

D.2.4. L'aferrament i el vincle educatiu

Com diu Winnicott(1971), *“La dinàmica es el proceso de crecimiento, que cada individuo hereda. Se da por sentado el ambiente facilitador, lo bastante bueno, que al comienzo del crecimiento y desarrollo de cada individuo es un sine qua non. Hay genes que determinan pautas y una tendencia heredada de crecimiento y logro de la madurez, pero nada sucede en el crecimiento emocional que no se produzca en relación con la existencia del ambiente, que tiene que ser lo bastante bueno. Se advertirá que la palabra perfecto no entra en esta formulación; la perfección tiene que ver con las máquinas, y las imperfecciones que son características de la adaptación humana a la necesidad constituyen una cualidad esencial del ambiente que facilita”*.

L'ambient facilitador del desenvolupament suficientment bo, el creen les persones que hi són: l'educador referent i la xarxa de professionals que intervien en l'acompanyament del jove hi tenen una funció important.

D'acord amb tots els conceptes precedents i per afavorir el possible “bon ambient”, és interessant tenir en compte la *Teoría del apego*,¹² que va contribuir a establir algunes polítiques per a l'educació infantil i per a la protecció a la infància.

L'afirmació de Bowlby (1969), que plantejava que el nen o la nena necessita una relació afectiva contínua i íntima amb la seva mare (o substitut) permanent durant els primers anys de vida per poder tenir un desenvolupament normal i una bona salut mental, va provocar l'elaboració de molts estudis en aquesta direcció, obrint línies d'investigació que han confluït en aportacions importants, d'una banda, per a l'establiment de polítiques i pràctiques socials adreçades a l'educació, a la protecció de nens i joves i, sobretot, per a aquells que viuen en situacions socials precàries; d'altra banda, per a la relació que s'estableix entre la figura del tutor i el jove.

M. Lewis (1999) introdueix la idea que el context de desenvolupament ha de considerar la naturalesa de l'ambient on el nen creix, les seves relacions, i la xarxa social de què forma part.

12. Una teoria de la psicologia del desenvolupament, elaborada per Bowlby i Ainsworth a la dècada dels anys seixanta i setanta.

Des d'aquesta perspectiva, Rossetti-Ferreira i col·laboradors (2004) proposen la *red de significaciones (red sig.)*. Aquesta xarxa considera que l'ésser humà té una naturalesa social i relacional i necessita l'altre des del naixement com a mediador en la seva construcció del món i de si mateix. Les interaccions tenen un paper fonamental en el procés, afavorint el sorgiment d'emocions, conflictes, etc., dins del grup. Això porta a moviments de coconstrucció¹³ i a mútues transformacions personals i situacionals. Segons aquestes autores el procés de coconstrucció dóna lloc a establiments i ruptures constants de límits i possibilitats, que constitueix un sistema de circumscriptors que actua com a organitzador de la trajectòria del desenvolupament i que permet l'aprenentatge, i la *resignificació* de situacions ja viscudes.

No són tan influents les ruptures de vincles afectius viscudes com la seva significació.

Tal com diuen aquests autors: *“Creemos que esta perspectiva permite romper con la crónica de psicopatologías anunciadas, sin hacer caso omiso del pasado de los niños/as, pero valorizando el «aquí-y-ahora» de las interacciones, el momento presente, como el momento de las transformaciones posibles. Reforzamos el argumento de Lewis de que debemos superar nuestra tendencia a quedarnos atados al pasado, sin creer en la fuerza transformadora de los eventos significativos del presente”*

La utilitat d'aquesta teoria i d'altres sorgides arran d'aquesta, en el marc d'aquest PMH, és l'establiment del protagonisme del vincle educatiu i afectiu, que s'ha d'establir entre el tutor/educador referent i el jove.

El Programa d'habitatge de l'ASJTET considera que la tutoria com a element imprescindible en l'establiment del vincle afectiu ha de complir els objectius següents:

1. Donar suport i facilitar les potencialitats personals del jove o de la jove.
2. Facilitar el procés d'integració a la xarxa social.
3. Fomentar l'autonomia.
4. Promoure la participació activa.
5. Impulsar i afavorir el desenvolupament integral.

Com diu J. Camacho (2010): *“Des d'aquests recursos pretenem oferir un espai perquè el/la jove es trobi. Intentem que el subjecte sigui partícip i actiu en el seu propi temps i el seu propi procés. La proposta és evitar obtenir processos: no volem una altra proposta de tall, de tancament, una altra història tancada i trencada. Volem mantenir oberta la proposta i, per això, ens nodrim, gràcies al treball personalitzat, d'una constant reflexió, que ens permet anar incloent-hi les diferents subjectivitats pròpies dels adolescents.”*

Com s'estableix el vincle, primer afectiu, després educatiu?

1. Fent un treball individualitzat: als adolescents se'ls fa molt difícil sortir del sistema pel qual han estat protegits i aollits. El primer objectiu és facilitar al jove retrobar-se o augmentar la seva subjectivitat i començar a prendre decisions.

13. Es refereix a la construcció conjunta i col·laborativa.

2. Ajudant el jove en el procés de separació del lloc d'on prové. Aquest procés no acaba en el moment del canvi de recurs i es fa necessari un temps d'elaboració, un temps de *reelaboració*.
3. Oferint-li un espai i un temps d'escolta i reflexió. És un bon moment per iniciar una retrobada amb si mateix, una nova lectura del seu present i passat i, en molts casos, serveix per prendre partit i iniciar una relació nova, d'un estil diferent, amb el sistema de protecció.
4. Treballant amb la idea que el temps d'evolució i d'elaboració en cada persona és variable. Per tant, s'ofereix un temps personalitzat i s'eviten les urgències institucionals.
5. Tenint present que el vincle sobrevé quan el jove ho permet. El jove s'autoritza i ens autoritza a una relació on el vincle pot sorgir o no.

És necessari que el professional de l'educació social, l'educador referent del jove, mantingui els seus objectius professionals. El vincle amb l'altre no ha d'emboirar la finalitat. L'establiment i l'exercici del vincle té un valor afectiu, però el professional ha de treballar des d'una trajectòria pedagògica i per això s'ha d'anomenar i ha de ser un vincle educatiu.

Quines capacitats del tutor es posen en joc a l'hora d'establir i mantenir el vincle educatiu?¹⁴

1. La flexibilitat i la tolerància, a l'hora de tractar l'adolescent.
2. Una actitud activa per adaptar-se a les possibilitats del jove.
3. La claredat i la franquesa en qualsevol plantejament.
4. Una comunicació amb cura, amb tacte respecte a la subjectivitat del jove.
5. Una actitud de seriositat davant la problemàtica que pot presentar el jove.

Efectes d'un bon vincle educatiu en el jove

1. Efectes sobre el que és simbòlic. El jove actua segons les pautes, encara que l'adult referent no hi sigui present. L'efecte simbòlic ha de permetre que el jove integri les pautes transmeses per aquest adult. Això implica una transmissió i una percepció de continuïtat a través del temps, hi sigui o no l'adult amb el qual s'ha establert el vincle.
2. Contenció. El vincle amb l'adult permet una contenció física i emocional. Els moments d'angoixa en l'evolució del jove impliquen de vegades uns *actings*. Davant d'aquests moments d'ansietat, la confiança que aquesta ajuda genera efectes positius que inhibeixen els negatius, pot contribuir a enfortir la capacitat de contenció interna.
3. Un bon vincle permet un aprenentatge, una escolta del jove, una implicació d'aquest en nous aprenentatges. Contribueix a l'experiència d'integració de les diferents vivències percebudes.
4. Ajuda a l'adolescent a viure la seva identitat com a única, afavorint l'increment en la seva autoconfiança i consegüentment desenvolupant els seus potencials.
5. Desenvolupa la capacitat de tolerar les separacions, així com redueix les resistències a iniciar noves relacions amb l'entorn. Un bon vincle permet una

14. TIÓ, J. XI Jornadas de Apego y Salud Mental. Reus (març de 2011).

- vivència de la relació segura.
6. Facilita la integració en la comunitat i la utilització de nous recursos local.
  7. Li permet interioritzar el sentit de culpa i provoca el creixement de la facultat per assumir i reparar els conflictes.

Com diu Winnicott (1972): *“No se trata de combatir la crisis de la adolescencia, ni de curarla, ni de abreviarla, sino más bien se trata de acompañarla y, si supiéramos cómo, de explotarla para que el sujeto obtenga de ella el mejor partido posible. En todo caso hay que aceptarla, desdramatizarla y tener paciencia porque el tiempo es el remedio natural.”*

D.3. Perfil dels joves i de les joves (població atesa)

El Programa d'habitatge de l'ASJTET atén joves extutelats o en situació de tutela de l'Administració de la Generalitat de Catalunya. Els diferents recursos estan pensats per a joves d'entre 16 i 18 anys i joves dels 18 als 21 anys. Així mateix, des del SAEJ¹⁵ i les residències per a joves treballadors es poden atendre els d'edats intermèdies. També hi ha un recurs d'habitatge per a estudiants extutelats fins als 24 anys.

Han de ser joves que no tinguin habitatge propi o familiar on puguin viure per assolir la seva autonomia. Joves als quals calgui ajut de referents adults per desenvolupar les seves competències i integrar-se en una vida social tan normalitzada com sigui possible.

En el moment de l'ingrés, el jove o la jove ha de ser capaç de comprometre's i implicar-se en el seu projecte de creixement individual i plantejar un projecte de futur. “Atès que, en molts adolescents, la seva projecció de futur pot estar inhibida o no poden expressar-la sense por –potser no està encara representada, o prou construïda mentalment, o està inhibida per diferents ansietats o no s'ha expressat per vergonya i por al ridícul–”¹⁶ cal que l'adult observi les capacitats actuals del jove –relació amb els iguals, afecte, capacitat de tenir cura d'alguna cosa, animal o persona, interessos i aficions.

Per tant, s'entén que els joves han de tenir capacitat de convivència i d'acceptació de les normes de funcionament del pis. La seva responsabilitat i el seu grau de maduresa ha de possibilitar la confiança suficient, hipòtesi d'èxit, en una bona evolució del seu projecte, per la qual cosa es valora la història del jove i les seves actuacions. Nois i noies que durant el temps que han estat tutelats i acollits en els diferents recursos de la DGAIÀ hagin mostrat implicació, responsabilitat i autonomia en el seu projecte educatiu; joves que en el seu nucli actual estiguin compromesos amb ells mateixos; joves que, en el moment de l'ingrés al pis o a la residència assistida, estiguin fent algun tipus d'activitat formativa o laboral.

És fonamental comptar amb la voluntat i el compromís del menor o major

---

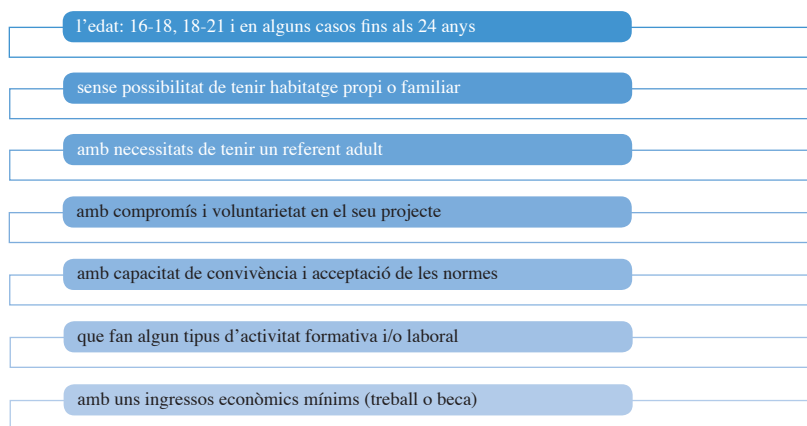
15. SAEJ: Servei d'acompanyament Especialitzat a Joves. Vegeu E.2. Característiques dels habitatges.

16. TIÓ, J. (2012).

d'edat, però sobretot amb la seva consciència, el seu desig i la seva força de voluntat. El jove ha d'acceptar la seva situació.

El jove o la jove, a partir dels 18 anys, ha de disposar d'un mínim d'ingressos econòmics que li permetin atendre les seves necessitats bàsiques (menjar, roba, despeses de butxaca, aportació al pis, etc.). Els ingressos poden ser fruit del treball personal, la beca o l'ajut econòmic de l'Administració.

Figura 5. Perfil dels joves

El moment de l'ingrés depèn de tots els factors indicats i de la mateixa evolució del jove. Cal tenir present la documentació personal acreditativa que li permet iniciar el procés formatiu o laboral indicat en el seu projecte. Com s'ha dit anteriorment, és fonamental que el jove o la jove, en el moment de l'ingrés, estigui fent alguna activitat formativa o laboral.

Cal assenyalar que hi ha joves d'origen immigrant que, tot i que són menors d'edat al nostre país, pels costums o l'educació que han rebut al seu país ja han viscut de forma adulta i de forma autònoma en el país d'origen, emparats per la xarxa existent en els seus territoris.

Determinades cultures poden empènyer l'adolescent a fer-se autònom precoçment (una altra qüestió és la solidesa d'aquesta experiència). Determinats subjectes en ambients diferents poden donar respostes més infantils.

Dintre del Programa d'habitatge hi ha el SAEJ, que està pensat especialment per a aquest perfil de joves (la majoria solen ser joves estrangers amb un altre nivell de necessitats per cobrir), als quals ofereix una xarxa social que els dóna suport i acompanyament.

Apartat E. Marc de gestió i organització

E.1. Encàrrec de l'ASJTET. Programa d'habitatge

L'encàrrec de l'ASJTET és la creació d'un sistema que faciliti el procés maduratiu dels joves mitjançant un acompanyament, motivació, assessorament, orientació i formació per facilitar i potenciar els seus processos d'autonomia personal, i tot això amb una intervenció individualitzada.

Aquesta àrea pretén cobrir les necessitats dels joves que als 18 anys ja no poden seguir estant tutelats per l'Administració i han de sortir del CRAE, i es dona la condició que molts d'aquests joves ingressats no tenen possibilitats econòmiques per poder independitzar-se ni possibilitats de ser acollits per algun familiar en el moment de complir els 18 anys i necessiten un recurs d'habitatge perquè el seu procés de desenvolupament continuï més enllà dels 18 anys.

Com a vehicle que permet a l'ASJTET realitzar part d'aquesta missió hi ha el Programa d'habitatge, que ofereix habitatge temporal al jovent com a mitjà i suport al seu creixement i inclusió social amb total independència. La proposta intenta que el subjecte sigui actiu en el seu propi procés estimulant la col·laboració i la confiança mútua.

Així mateix, s'ha observat que hi ha joves que, malgrat que són menors de 18 anys, tenen uns recursos personals de maduració que permeten incloure'ls en la població susceptible de participar en aquest programa. D'aquesta manera, el Programa d'habitatge treballa amb joves de 16 a 21 anys.¹⁷

Els habitatges estan gestionats per entitats d'iniciativa social que col·laboren amb l'ASJTET mitjançant contractes o subvencions de la mateixa Administració de la Generalitat.

El Programa d'habitatge i aquestes entitats treballen des de quatre vessants: la contractual, l'estructural, la documental i la relacional. Cadascuna d'aquestes vessants dona una visió del pis, que completa l'altra, i ofereixen una informació global.

La vessant contractual correspon a la vinculació administrativa que, com a institució, l'entitat té establerta amb l'Administració per poder gestionar el pis. Aquesta relació queda palesa en un document signat per les dues parts implicades acompanyat d'un projecte que es revisa i s'aprova a l'inici del contracte.

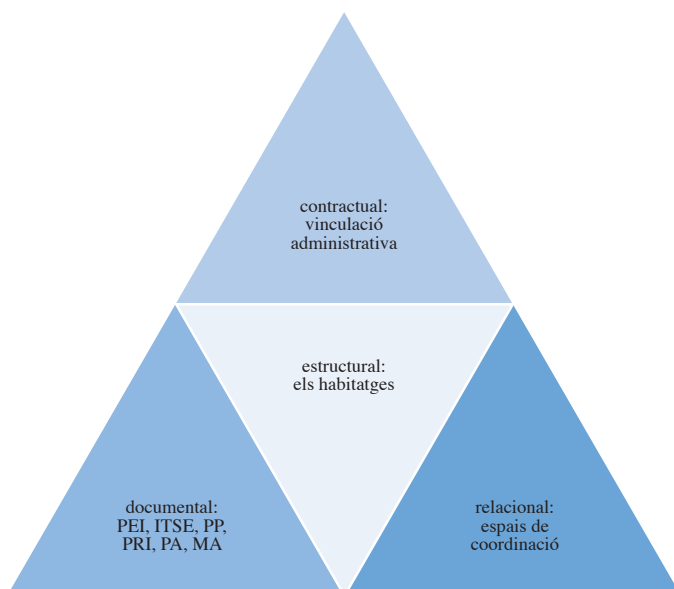
17. Hi ha un habitatge pensat per a joves estudiants de 18 a 24 anys.

La vessant estructural informa sobre el lloc on és el pis i sobre els seus voltants. Aporta el coneixement de l'entorn i de l'estructura física on es desenvolupen les altres vessants i dóna informació de potencialitats i dificultats de la vessant estructural.

La vessant documental aporta, d'una banda, tota aquella informació escrita que el pis elabora per planificar la seva tasca en els diferents àmbits d'intervenció, per gestionar-la i per avaluar-la (projecte del pis, reglament de règim intern, programació i memòria anual, entre d'altres) i, d'altra banda, dóna tota aquella informació escrita que els professionals del pis utilitzen com a suport per fer la seva tasca educativa amb els joves que atenen (projecte educatiu individualitzat, informes, etc.).

La vessant relacional aporta informació de les relacions que estableixen els professionals amb els usuaris, amb l'Administració i amb altres ens socials. També informa del seu funcionament. Aquesta informació s'obté a través dels contactes directes amb els professionals del pis, en reunions, visites i intercanvis. Altres aspectes que també informen del seu funcionament són la relació puntual amb els usuaris del recurs, l'observació de la resolució dels conflictes, la participació dels joves en la vida quotidiana de l'habitatge i en la comunitat, entre altres.

Figura 6. Vessants del Programa d'habitatge

Cal dir, però, que hi ha un tipus d'informació molt important que informa sobre la qualitat en l'atenció dels professionals dels pisos envers els joves

que atenen. Aquesta informació la proporciona l'escolta activa dels usuaris del recurs, dels professionals de la xarxa social que es relacionen amb ells i la lectura transversal de la seva trajectòria al llarg del temps.

Aquest seguiment de pisos i residències facilita la informació necessària per conèixer els seus punts forts. Hi ha, doncs, la possibilitat, gràcies a aquesta supervisió, de donar suport al seu procés de consolidació.

L'entrada en un recurs d'habitatge de l'ASJTET pretén afavorir el desenvolupament social, laboral, maduratiu, emocional i relacional del jove o la jove. L'estada mínima al programa ha de permetre assolir un mínim d'objectius. Implica una valoració i un compromís del jove en aquest sentit. És un recurs limitat en el temps amb una estada màxima (s'intenta no passar de l'edat de 21 anys) i mínima, perquè permeti aconseguir els objectius que el jove s'ha plantejat.

E.2. Característiques dels habitatges

Dins el Programa d'habitatge s'ofereixen recursos diferenciats per a joves d'entre els 16 i els 18 anys, menors, i joves d'entre els 18 i els 21 anys. Hi ha recursos per atendre joves d'edats intermèdies dins d'aquest marge dels 16 als 21 anys, com pot ser el SAEJ. Així mateix, hi ha un recurs d'habitatge per a estudiants extutelats de 18 a 24 anys.

Aquests habitatges estan pensats per cobrir les diferents necessitats dels joves i intenten oferir els recursos tan personalitzats com sigui possible. Generalment, estan situats en comunitats de veïns on poden viure pocs nois o noies; o tenen una estructura amb format de residència, on el nombre de joves varia. En aquests habitatges, s'atenen les necessitats materials, físiques, afectives, psíquiques, socials i educatives del jove o la jove, sigui major o menor d'edat.

Són espais físics que requereixen la capacitat dels joves per conviure en una comunitat.

Els pisos o les residències s'agrupen segons la Cartera de serveis socials de la Generalitat de Catalunya de la manera següent:

- **Pisos assistits per a joves de 16 a 18 anys:** pensats per a joves amb mesura d'acolliment simple en institució, tutelats per l'Administració i amb la finalitat que puguin continuar amb més possibilitats els aprenentatges que afavoreixen l'autonomia suficient que els ha de permetre la seva emancipació.

Són pisos amb presència de l'educador les 24 hores del dia i amb una capacitat de sis a vuit places.

- **Pisos assistits per a joves majors de 18 anys:** destinats a joves de 18 a 21 anys, extutelats, sense recursos propis ni familiars que, en arribar a la majoria d'edat, surten de les institucions o famílies on han estat acollits. S'hi

garanteix la seva cura i s'afavoreix el seu creixement personal.

Hi ha una presència parcial de l'educador referent. Es compta amb una mitjana de quatre joves per pis.

- **Habitatges vinculats a programes d'inserció laboral:** amb estructura de pis o residència, pensats per a joves menors i majors d'edat (joves entre els 16 i els 21 anys), tutelats i extutelats per l'Administració de la Generalitat de Catalunya i una clara via curricular d'inserció en el món laboral a curt termini.

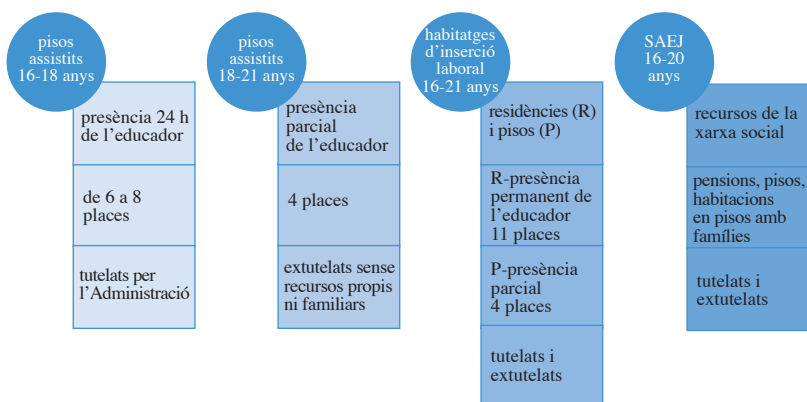
Compten amb una presència permanent de l'educador a les residències i amb una capacitat mitjana d'onze joves, i una presència parcial als pisos d'una mitjana de quatre joves.

- **Servei d'acompanyament especialitzat a joves (SAEJ):** aquest servei utilitza recursos de la xarxa social de la ciutat per atendre amb garanties les necessitats bàsiques dels joves. Els destinataris d'aquest servei són joves tutelats o extutelats d'entre 16 i 20 anys, immigrants i nacionals que, per la seva situació i característiques, requereixen una atenció especialitzada mitjançant recursos alternatius o complementaris a la seva institucionalització en CRAE.

Els joves atesos al SAEJ pernocten en pensions i en pisos compartits o habitacions de pisos amb famílies.

La prestació del servei és ininterrompuda les 24 hores del dia, tots els dies de l'any. Compta amb un equip de professionals que procedeixen de diferents camps formatius, cosa que permet facilitar el treball en xarxa i acompanyar els joves en el seu procés cap a l'emancipació amb més qualitat.

Figura 7. Tipologia d'habitatges

Tots els recursos inclosos en aquesta classificació estan pensats per fer de pont entre els recursos institucionals o famílies d'acolliment i l'autonomia suficient que afavoreixi l'emancipació dels joves.

Hi ha pisos de nois i altres de noies, és a dir, es diferencia l'acolliment per sexe. Excepcionalment i per a joves amb un alt grau d'autonomia, hi ha algun habitatge mixt.

La presència de l'educador, quan és parcial, està repartida de forma variable segons les característiques dels joves residents, les relacions que s'estableixen entre ells, la necessitat d'intervenció en el funcionament quotidià i el tipus d'activitat formativa o laboral dels joves. En definitiva, la presència de l'educador depèn del perfil de joves que el projecte de l'habitatge recull.

Aquest tipus de recurs ha de comptar amb un projecte propi, sotmès a seguiment i avaluació pels tècnics del Programa d'habitatge de l'ASJTET, així com amb uns protocols, contractes (jove-recurs), projectes educatius dels joves residents i eines adaptades a la situació i les característiques pròpies del pis o residència, com poden ser l'espai físic disponible, l'entorn i els recursos socials, formatius, de lleure, etc., i tot el marc institucional, professional i material que s'especifica en aquest document.¹⁸

Així mateix, mitjançant el Programa d'habitatge de l'ASJTET, s'utilitzen tots els recursos de càire residencial que la xarxa social i sociosanitària ofereix. Com s'ha indicat anteriorment, els joves derivats al Programa poden ser ingressats als recursos d'habitatge que des de l'ASJTET es coordinen però també, si el jove ho requereix, s'utilitzen altres recursos existents a la xarxa.

En aquests casos, i segons les necessitats del jove, els tècnics referents del Programa d'habitatge continuen fent-ne seguiment, encara que el recurs on resideixi el jove no sigui pròpiament coordinat per l'Administració; o poden ser derivats totalment (en el cas dels majors d'edat), deixant la supervisió del treball amb el jove a l'entitat acollidora.

Els recursos assistencials que són susceptibles de rebre els joves que s'hi deriven solen aparèixer a la Cartera de serveis socials, com per exemple:

- Serveis de residència temporal per a persones adultes en situació d'exclusió social.
- Serveis d'acolliment residencial d'urgència.

Seguidament es descriuen algunes dades dels recursos d'habitatge que es gestionen i se supervisen des del Programa d'habitatge.

Quant a titularitat

La prestació dels serveis de l'ASJTET per entitats col·laboradores es porta a terme d'acord amb la Llei 30/2007, de 30 d'octubre, de contractes del sector públic (BOE núm. 261, de 31 d'octubre) i la Llei 38/2003, de 17 de novembre, general de subvencions (BOE núm. 276, de 18.11.2003). Són organitzacions sense afany de lucre, i la seva relació amb l'Administració es concreta mitjançant contractes o subvencions.

Quant a geografia

D'acord amb la planificació per donar la cobertura territorial prevista, l'habitatge ha d'estar ubicat en un lloc que disposi dels recursos necessaris per desenvolupar l'acció educativa i la integració social i laboral.

Cal tenir molt present la proposta de treballar en xarxa. És important que

18. Es concreta al punt E.5. "Instruments per a la planificació, el desenvolupament i la coordinació".

l'entitat i, consegüentment, el jove coneguin el seu entorn i les possibilitats que aquest ofereix. El treball amb la població tutelada o extutelada requereix moltes vegades aquest treball compartit amb els diversos recursos.

Quant a edificació i equipament

El jove ha de disposar d'un espai personal suficient per desenvolupar-se, que li permeti tenir intimitat i que afavoreixi la convivència amb altres joves.

L'equipament ha de ser suficient per permetre una quotidianitat i normalització en la seva vida. Així mateix, l'ambient i la decoració ha de facilitar l'acolliment i l'atmosfera de convivència.

L'habitatge s'ha de poder personalitzar i ha de permetre que el jove pugui col·laborar en les activitats de neteja, cuina, etc.

Quant a ordre i neteja

L'habitatge ha de mantenir un aspecte net i acurat, tant pel que fa a la higiene com al bon estat de conservació, i s'han de reparar els desperfectes i avaries ràpidament.

E.3. Professionals que hi intervenen

En el moment que es rep una demanda de pis per a un jove tutelat o extutelat, s'obre tot un procés de gestió, però sobretot educatiu. En aquest apartat es fa referència als tècnics que en un moment o un altre intervindran en el procés educatiu, directament o indirectament, del jove durant la seva estada al Programa d'habitatge.

E.3.1. El tècnic referent de l'ASJTET

Qui és?

És el professional del Programa d'habitatge, que estudia les possibilitats del jove en particular de poder incorporar-se a un habitatge, acompanya el jove en un primer moment i en fa el seguiment i la supervisió durant tot el temps que aquest és al programa.

El nom de *tècnic referent del jove* vol recollir la idea d'aquest procés, que és un treball d'acompanyament de qualitat i implica un treball de gestió, un treball educatiu directament amb el jove i un treball de supervisió, també, amb els educadors referents dels habitatges. És la figura que ha de garantir que totes les àrees que el jove (menor o major d'edat) necessita per desenvolupar-se es treballin.

El tècnic referent ha de treballar amb el guardador legal i amb el tutor legal durant tot el temps que el jove és al Programa d'habitatge i encara és menor d'edat, i també ha de cooperar amb qualsevol professional que estigui inter-

venint en el jove en el moment que aquest és derivat al programa.

Cal fer un esment especial al treball amb les famílies, que sempre parteix de la proposta de l'EAIÀ, en els casos dels menors. La postura del tècnic referent és respectuosa amb els desitjos i les necessitats dels joves en aquest àmbit, i receptiva i estimuladora de les seves iniciatives, amb la premissa que sempre s'ha de tenir present la seva seguretat.

Què fa?

- El tècnic referent **acull el jove** en el primer contacte amb el Programa d'habitatge. Li transmet la primera informació sobre els pisos o residències, valora les possibilitats del jove i decideix el recurs possible. El deriva al guardador –si és menor– o al futur educador referent –si es major d'edat.
- **Valora les capacitats de l'adolescent de sostenir la seva estada en un pis.** S'ha d'apreciar si el pas pel recurs serà profitós i beneficiós per al jove i per al seu propi projecte personal. S'entén com a consecució del seu projecte personal la materialització dels seus desitjos de futur, dins l'emmarcament que el mateix ASJTET té com a encàrrec. S'ha de treballar amb ell, al seu ritme, ajudar-lo a connectar amb les seves dificultats, pors, dubtes, i acollir-lo en un pis en el moment en què el noi/a estigui preparat. Cal tenir present que des del moment que al jove se li obren unes expectatives, li pot ser difícil el temps d'espera que pot superar la seva capacitat de tolerància i provocar-li un desinterès pel seu projecte com a mecanisme de defensa. És per això que és molt important l'escolta del tècnic durant aquest procés.
- Com a tècnic referent, té l'encàrrec de rebre tots els informes i documents necessaris que la gestió administrativa del dossier del jove implica. Cal assegurar el treball que es fa també per escrit. Cal garantir que l'expedient del jove estigui al dia.
- Té la responsabilitat de garantir que es fa un bon treball amb el jove. Això implica conèixer, coordinar i supervisar el treball que des d'altres programes de l'ASJTET es fa amb el/la jove. Tots els permisos, les peticions econòmiques i sol·licituds en general que l'educador/a del pis o qualsevol altre professional que estigui intervenint faci, han d'implicar el consentiment del referent del Programa d'habitatge durant el temps que el/la jove sigui usuari en aquest Programa. La responsabilitat del referent respecte del treball a realitzar amb el jove major d'edat finalitza en el moment en què aquest tanca el dossier d'habitatge.
- En els casos dels menors, el referent ha de poder coordinar la seva responsabilitat amb el representant del tutor legal.

E.3.2. L'educador referent de l'habitatge

Qui és?

És el tècnic o tècnics més propers al jove. Normalment és la persona educadora del pis on viu el jove. És el professional que l'ajuda a plantejar el seu Proje-

te educatiu individualitzat (PEI). És un professional del treball educatiu amb joves tutelats i extutelats. El seu currículum, la seva experiència i la formació permanent en aquest camp garanteixen un treball de qualitat.

Què fa?

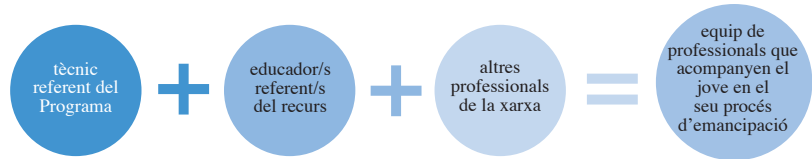
- Té la funció d'acompanyar els joves durant el seu creixement personal i durant la seva estada al pis. El seu objectiu, com a professional, ha de permetre als joves que puguin tenir, a més de la seva oportunitat, la llibertat de formar-se segons els seus interessos i les seves capacitats, en un entorn no uniformat, que potenciï la persona per damunt del grup.
- Ha de conèixer i observar acuradament els seus antecedents, la seva història, dels quals es desprendre un diagnòstic, un horitzó de la individualitat del jove o la jove que ha de conèixer i acompanyar.
- Ha de facilitar el vincle educatiu tutor-jove. (Vegeu l'apartat D.2.4. "L'aferrament i el vincle educatiu" per completar aquest punt.)
- Cal que sàpiga escoltar; ha de saber estar amb cada persona segons les seves possibilitats i el seu moment.
- Ha de saber acollir amb prou distància emocional/afectiva; treballar en un equilibri entre la finalitat del projecte i el procés del jove; cal marcar un camí prou ampli perquè el jove pugui recórrer-lo.
- Ha de potenciar el jove perquè aprengui a aprofitar la xarxa social, que la utilitzi i en participi.
- Ha de saber treballar amb altres professionals. Ha de poder incloure altres tècnics en la xarxa social perquè puguin ajudar el jove. És el responsable de marcar el treball compartit i permetre que cada professional pugui desenvolupar la seva funció en benefici del jove.
- Ha de proposar les prioritats d'intervenció. Propicia el mutu coneixement del treball que fan a les diferents entitats que intervenen en el jove, hi participa i hi aprofundeix.

S'entén que la descripció de les funcions de l'educador referent poden ser desenvolupades per un professional o més d'un que estiguin vinculats al pis en concret on resideix el jove.

El seguiment d'aquestes estratègies, l'aplicació i especialment l'avaluació del propi treball, són tasques fonamentals de l'acció tutorial/d'acompanyament, que es reforça sempre amb l'assessorament del tècnic referent del Programa d'habitatge i amb un treball de supervisió externa a l'entitat, més enllà del mateix treball en equip.

La qualitat del treball de l'educador es reforça amb una formació professional contínua i amb la participació en els diferents espais creats per l'ASJTET amb aquesta finalitat.

Figura 8. Equip de professionals

E.4. Instruments per a l'acció educativa

Abans de descriure els instruments que es fan servir en el desenvolupament i el creixement del jove, és interessant emmarcar els elements teòrics precedents.

El treball d'aquest projecte es desenvolupa dins el context de l'educació social.

L'educació social persegueix tres finalitats, tal com diu García Molina (2001) *“la socialización de la infancia, una admisible circulación social de los individuos por la diversidad de las redes sociales y la promoción cultural y social de cada uno de los sujetos de la educación”*.

Dins l'educació social enfocada a la protecció a la infància i l'adolescència i pròpiament a reforçar el camí cap a l'emancipació, cal tenir presents els elements següents:

- El marc institucional: en aquest cas la Generalitat de Catalunya, la DGAIA i l'ASJTET.
- L'agent de l'educació: el tècnic/a referent de l'ASJTET, l'educador/a referent de l'habitatge i altres professionals que hi intervinguin.
- El subjecte de l'educació: el/la jove.
- Els continguts de l'educació: continguts de valor cultural que cal conèixer per viure en societat.
- Les metodologies: han de respondre a les preguntes de com possibilitar una relació educativa, com generar l'ambient adient, quins recursos i activitats calen...

En aquest sentit es presenten els instruments que es treballen des de l'ASJTET:

- La tutoria
- El Projecte educatiu individualitzat (PEI)
- L'Informe tutorial de seguiment educatiu (ITSE)

E.4.1. La tutoria

La tutoria és l'acció amb intenció educativa que fa l'educador referent. Aquesta acció sempre passa pel diàleg. Les tutories són un mitjà per a la comunica-

ció i a la vegada permeten una observació del jove. És un mitjà per concretar l'evolució del jove, per verificar l'avenç en el seu projecte individualitzat, per detectar necessitats i atendre-les en el moment oportú i de manera adequada.

Aquests moments d'intercanvi, de comunicació, cal pensar-los des del respecte a l'altre, menor o major d'edat, des del reconeixement de l'altre. Cal trobar un equilibri entre l'autonomia, les capacitats dels joves i la necessitat de supervisió d'aquests, de les seves accions i de les que el mateix projecte del pis comporti. Un equilibri entre l'atenció als aspectes infantils, de manera natural, i una atenció (estimulació, reconeixement...) als aspectes adults que apareguin o que s'espera que apareguin.

El mitjà per aconseguir la finalitat de l'acció tutorial és el **vincl e educatiu**.¹⁹ L'acompanyament simbòlic no és possible sense que el mateix jove autoritzi l'educador referent. Cal que el jove doni autoritat al professional perquè l'acompanyi, perquè l'orienti; perquè el control que el professional ha de fer sobre el jove es transformi en una supervisió; perquè el *desconeixement de l'altre* passi a ser *confiança en l'altre*, en definitiva, perquè l'educador referent sigui per al jove això, un referent.

El vincle requereix uns factors emocionals que s'han de construir entre les parts. S'anomena *vincl e educatiu* perquè és el professional que obre aquesta porta en la relació que comença en el moment d'entrada al pis del jove. És una relació obligada inicialment per a les parts. L'educador estableix un compromís pel fet d'estar disponible, interessat en l'altre; ofereix moments de presència i ha d'aconseguir que el jove incorpori l'educador referent en un acompanyament simbòlic quan no hi és físicament. El respecte permet donar un lloc a l'altre i pot seguir amb un reconeixement que, si és mutu, facilitarà el vincle educatiu. Aquest vincle és educatiu perquè obliga a un compromís temporal.

La tutoria ha de permetre el treball de la norma, de les pautes contractuals i de les gestions administratives que siguin necessàries per assolir la finalitat del projecte individualitzat i del projecte del pis: possibilitar al màxim la capacitat d'autonomia del jove.

Cal desenvolupar la idea que es treballa amb el jove i s'acompanya el jove respectant les seves peculiaritats com a persona, com a individu amb les seves potencialitats i capacitats. Cal evitar veure'l com un jove amb dificultats socials, un jove amb una història amb dificultats. Sense negar les dificultats cal evitar les estigmatitzacions.

Des d'aquesta postura cal veure si s'ha d'acompanyar, també, el jove en la relació amb la seva família.

L'acompanyament educatiu que des del Programa d'habitatge es planteja parteix d'un model que el fa singular i emmarca un mètode de treball.

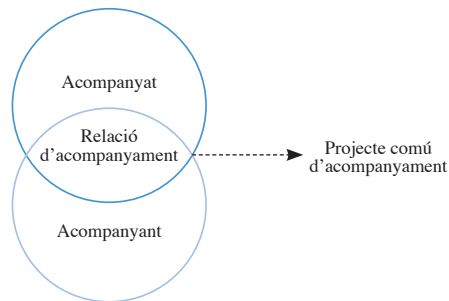
Les seves premisses són les següents:

- L'escolta activa. S'afavoreix la circulació de la paraula.

19. Vegeu D.2.4. L'aferrament i el vincle educatiu.

- El reconeixement de l'altre: respecte per la persona.
- El punt de partida són les capacitats i potencialitats de l'altre.
- Ajuda el jove perquè prengui consciència i adopti les seves pròpies decisions.

Figura 9. El reconeixement de l'altre des del projecte comú

Font: adaptat de Planella, J. (2003).

E.4.2. Projecte educatiu individualitzat (PEI)

Segons el *Diccionari de serveis socials*, de la Generalitat de Catalunya, 2010, **projecte educatiu individual**, sigla *PEI*, m és: “Dispositiu institucional que sistematitza i organitza el programa d’actuacions per a un infant o un adolescent, des del moment que connecta amb els serveis dependents de les administracions públiques fins que s’aconsegueix la seva integració o reintegració a la xarxa social normalitzada.”

El projecte ha de ser una construcció oberta que apunta al futur; segons diu García Molina (2001), el PEI serveix per:

1. *Diseñar y planificar el proceso de educación de un sujeto particular.*
2. *Hacer partícipe al sujeto de su propio proceso educativo, según edad y capacidad otorgada.*

Des del Programa d’habitatge es prioritza el plantejament del projecte que el mateix jove ha de marcar. Cada jove que entra en un recurs d’habitatge ha d’haver pensat, escrit i compartit aquest projecte, el seu projecte de futur a mitjà termini. Es tracta que els joves puguin reflexionar i establir les seves línies d’actuació. Han de poder-se preguntar i respondre: qui sóc?, què vull fer?, com? i quan?; què vull canviar, millorar i com? Aquest projecte personal ha d’incloure tots els àmbits de la persona, tots els nivells que influeixin en la futura emancipació.

És un document que concreten conjuntament l’educador i el jove i que s’elabora per a la integració a la xarxa social. Es treballa amb la idea que, per

al jove sigui molt més que un document. És un treball previ de concreció, de poder apropar-se al màxim a les pròpies possibilitats, al propi món. Agafant la idea de Winnicott, aquest esforç li pot permetre integrar la realitat a les seves possibilitats, que és el que permet créixer a la persona.

Aquest projecte, el jove el pot anar construint i reelaborant amb les aportacions dels professionals derivadors, el referent del Programa d'habitatge i seguiment l'educador referent. És objecte de seguiment i valoració periòdica i final per part dels responsables del programa (tècnic/a referent i educador/s referent/s).

E.4.3. Informe tutorial de seguiment educatiu (ITSE)

Tot projecte requereix un temps de reflexió, revisió i valoració del treball fet. Cal concretar els avenços, els punts pendents i els possibles nous objectius que s'hi poden afegir. El PEI que el jove ha elaborat també requereix aquest procés.

Entre els possibles procediments d'avaluació preval l'autoavaluació —que porta a terme el mateix jove i on l'educador referent té un lloc important— que desenvolupa les capacitats per valorar amb més exactitud la pròpia actuació i els resultats aconseguits.²⁰ L'autoavaluació és un element promotor de la millora: *“El control autogenerado de la calidad es mucho más eficaz que la calidad del control llevado por la inspección externa”*.²¹

Perquè l'autoavaluació sigui efectiva cal comptar amb l'acceptació i el suport de l'educador referent.

L'avaluació del PEI és la valoració d'un procés que pot incloure i proposar nous objectius, noves situacions, noves actituds, nous aprenentatges, noves relacions, noves emocions. Segons diu Gento (1998): “En este sentido, al igual que ocurre en cualquier estudio o investigación, la realización del mismo no solamente permite extraer evidencias y conclusiones estrictamente derivadas de la hipótesis que desencadena la indagación; además de ello, suele suscitar otros campos de análisis o de tratamiento que, si bien no están expresamente incluidos en el enunciado de la hipótesis o en el planteamiento de partida, guardan relación con el proyecto”.

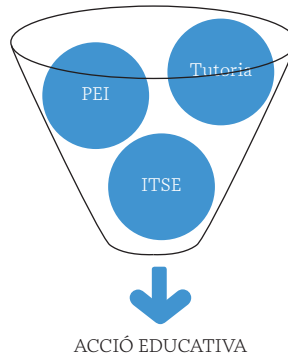
És des d'aquest treball conjunt entre el jove i l'educador referent que poden aflorar nous paradigmes de visió, anàlisi i millora de la realitat del jove.

És a l'informe tutorial de seguiment educatiu (ITSE) on l'educador o guardador —en el cas dels joves menors d'edat— ha de poder recollir tot aquest treball fet pel jove i amb el jove.

20. GENTO PALACIOS, Samuel. *Marco referencial para la evaluación de un proyecto educativo*. Madrid: UNED, Facultad de Educación.

21. PETERS, T. J. i WATERMAN, R. H., 1993, p. 29.

Figura 10 . Instruments per a l'acció educativa

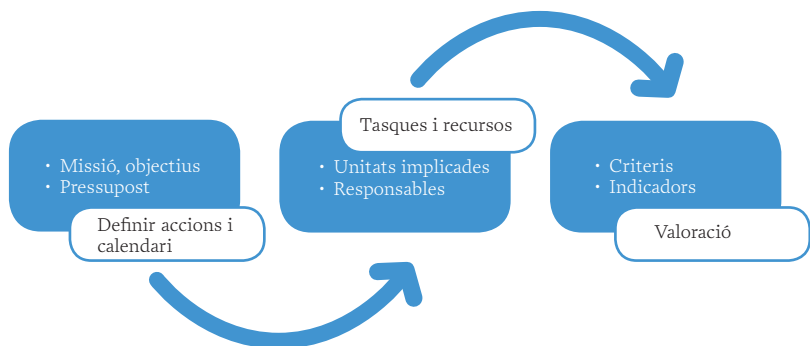
E.5. Instruments per a la planificació, el desenvolupament i la coordinació

La finalitat d'aquest document (PMH), com ja s'ha anat dient al llarg del text, és guiar les entitats i els professionals que hi intervenen i assumeixen l'encàrrec de l'Administració en el moment de l'elaboració i la planificació del projecte de cada habitatge.

També, i tal com s'ha anat especificant, l'Àrea ha d'acompanyar en aquest procés de planificació, gestió i avaluació de l'habitatge les entitats col·laboradores, emmarcant un model que asseguri la qualitat del treball educatiu.

Els elements que defineixen i garanteixen aquesta missió són els que es mostren en aquesta figura.

Figura 11. Instruments per a la planificació

Hi ha uns documents mínims que s'han de formalitzar i que responen a la filosofia de l'ASJTET, són els següents:

- Projecte de pis (PP).
- Reglament de règim intern (RRI).
- Programa anual (PA).
- Memòria anual (MA).
- Protocols d'acollida al pis, d'estada i de sortida.

E.5.1. Projecte de pis (PP)

En aquest document es concreta la definició de l'habitatge, els objectius, la finalitat i la filosofia orientadora del servei, del treball que es vol portar a terme, de l'organització i la metodologia de la tasca amb els joves. Ha de respondre a què i a per a què es fa.

Aquest enquadrament del PP ha de partir del marc teòric i conceptual del mateix PMH.

La finalitat del PP és que esdevingui un instrument fonamental d'orientació de l'acompanyament i de la pràctica educativa; el document marc de pis defineix el treball i marca una clara línia d'actuació de l'entitat, donant globalitat i coherència a tothom que participa, i intervé en el recurs d'habitatge. És un document que es revisa cada cinc anys.

E.5.2. Reglament de règim intern (RRI)

El Reglament de règim intern regula els aspectes de la convivència en l'habitatge. Incideix en tot el personal professional i els joves que resideixen a l'habitatge, així com en totes les actuacions que puguin influir en el projecte de futur del pis i de cada jove en particular. L'RRI expressa els principis i valors definits en el PP. Respon a la pregunta "com es fa?".

El Reglament de règim intern és un mitjà que ajuda a l'autocontrol necessari per al compliment de les funcions pròpies de cada persona i de la institució. Ajuda a fer que els joves s'estructurin i facilita la contenció emocional. Ofereix seguretat. Permet l'aprenentatge d'una normativa, enforteix la seva necessitat, aclareix per què cal que es compleixi, i facilita entendre la funció de l'autoritat. Ha de ser tractat com un document útil en la missió de l'habitatge pel que fa a aspectes pràctics. És un instrument més, que ajuda en el treball educatiu i d'acompanyament. Ha de constar-hi la normativa de funcionament del pis, que s'ha de descriure de manera clara i concreta perquè afavoreixi la convivència entre els joves. Aquesta normativa ha de presentar les possibilitats i els límits que ofereix l'espai amb un enfocament positiu, evitant que sigui viscut com una amenaça pel jove. També ha de constar-hi el model i el procés del document de contracte que el jove signa amb el pis des del punt de vista administratiu, instrument que ha de poder servir per afavorir l'aprenentatge i el creixement del jove.

E.5.3. Programa anual (PA)

És l'eina per concretar i desenvolupar les activitats anuals que permet ordenar i sistematitzar la informació més rellevant i posteriorment afavorir la seva avaluació.

Les accions que s'inclouen dins el PA poden ser seguides, controlades i avaluades pels responsables; d'aquesta manera, és més fàcil complir els objectius, és possible dictaminar un canvi en la conducta i rectificar les accions.

La planificació partirà de l'anterior Memòria anual i pot incloure qualsevol àmbit d'actuació.

E.5.4. Memòria anual (MA)

És el document resultant de l'avaluació del projecte anual. S'hi recullen l'anàlisi i les reflexions que l'educador, l'equip i l'entitat fan del treball dut a terme al recurs d'habitatge i el seu resultat, sempre partint dels objectius del PA. S'hi avalua si s'han complert els objectius educatius, els de l'equip educatiu, els estructurals i els de funcionament.

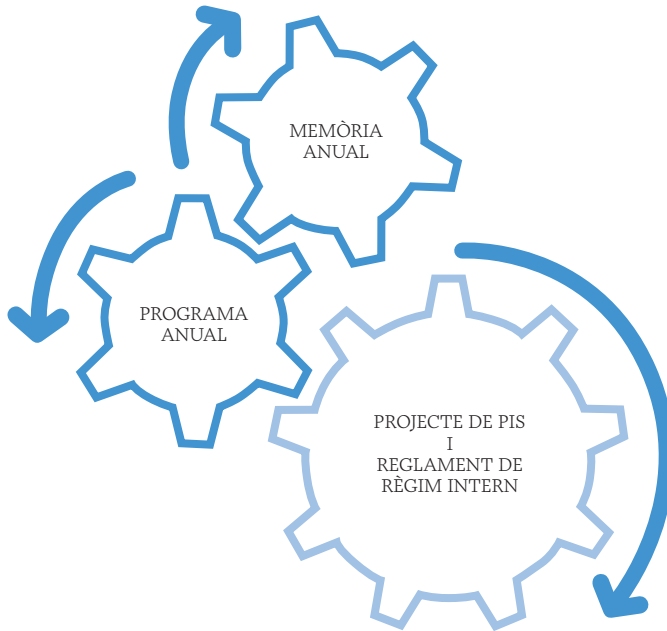
D'aquí sorgiran els objectius per treballar l'any següent, millores i conclusions generals.

Amb els documents destinats a l'avaluació, es crea aquest document final que serveix per tenir una visió global de cara al programa del curs següent per revisar i generar noves metodologies, activitats, coordinacions, etc. Ha de ser la base del PA següent.

Aquesta memòria es lliura a l'ASJTET.

Aquests dos documents (MA i PA), tal com indiquen els seus noms, es desenvolupen al llarg d'un any, i es retroalimenten l'un a l'altre, intentant millorar i optimitzar les accions i garantint la qualitat en el treball desenvolupat, sempre tenint en compte els documents PP i RRI, que marquen la filosofia i el plantejament educatiu general i metodològic.

Figura 12. Documentació

E.5.5. El dossier del jove

És necessari diferenciar l'expedient del dossier. Tot menor tutelat té un únic expedient, del qual la DGAIA és responsable i gestora. El dossier és on es recull la documentació del jove mentre estigui donat d'alta al Programa d'habitatge.

En el moment que el Programa d'habitatge rep una sol·licitud d'intervenció en un jove, obre el dossier del jove, sigui menor o major d'edat. En aquest hi ha tots els documents de què es disposa del jove i els documents externs que amb el temps s'aniran elaborant. Es completa amb l'expedient propi i oficial de la DGAIA, on es recull també tota la documentació que es genera des de l'Àrea.

Així mateix, cada recurs d'habitatge té el seu propi dossier del jove. L'educador referent, responsable del recurs o guardador legal –en el cas dels menors– obre el seu dossier, del qual farà el seguiment i el control, incloent-hi tots els documents que el mateix treball educatiu generi.

Aquest dossier del pis ha de contenir, com a mínim, el següent:

- La documentació sanitària
- L'expedient de tutela (en el cas de menors)

- Els informes del procés personal del jove (PEI, ITSE...)
- Les comunicacions i el registre de les incidències
- El contracte de pis que el jove signa

De la documentació original (DNI, targeta sanitària...) que el jove ha de portar diàriament damunt seu, cal que hi hagi una còpia al dossier del pis.

Figura 13. L'expedient i el dossier del jove

E.5.6. Protocols: l'acollida, l'estada i la sortida del jove del recurs

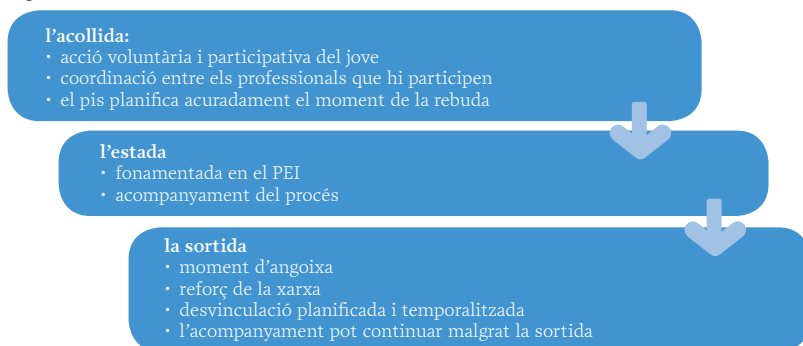
Cada entitat ha d'elaborar els seus protocols o manuals de bones pràctiques que l'ajuden en el seu encàrrec. En aquest apartat es concreten els mínims de què el projecte del recurs ha de disposar.

Es pretén presentar les línies que han de ser comunes a tots els recursos d'habitatges, quins són els patrons que uneixen els professionals en el moment de plantejar l'acollida, l'estada i la sortida del jovent del pis.

Aquests manuals han de concretar:

- Procés i procediments (objectiu, metodologies, funcionament, coordinació interna i externa, etc.).
- Documentació necessària i documentació que es genera (informes institucionals, expedient, documents interns, etc.).

Figura 14. Protocols

L'acollida

Anar a viure a un pis és conseqüència d'un procés de presa de decisions –dels professionals i del jove–, amb una avaluació rigorosa i amb una finalitat establerta. Es requereix dissenyar un pla de suports i de transició que implicarà mobilitzar diferents recursos adequats a cada persona.

Aquesta mesura d'acollir-se al Programa d'habitatge implica la participació principal del jove i dels diferents professionals que faran de referents, que busquen els recursos més ajustats a les necessitats personals i participen en els compromisos d'assoliment dels seus objectius.

La coordinació entre els diversos professionals que participen en les intervencions i avaluacions prèvies del jove, els que acompanyen en un primer moment la decisió del jove i els que desenvolupen el seu treball en l'habitatge proposat ha de ser molt estreta.

La transmissió d'informació i les reunions de preparació de l'ingrés són essencials per facilitar la resta del procés.

El pis ha de planificar acuradament el moment de la rebuda, destinant temps i recursos perquè es produeixi de la manera més afectuosa, càlida, perquè es dipositi confiança i es valorin les capacitats del jove, evitant així situacions d'incertesa o ansietat en els joves. Cal evitar la normativa com a amenaça d'expulsió i cal explicar-la de forma pedagògica, subratllant les possibilitats que ofereix el nou espai, fent entendre que els límits incrementen aquestes possibilitats.

Des del moment que l'educador referent té el primer contacte amb el jove, es converteix en el professional referent per al jove i per a la resta de professionals que hi poden intervenir en un futur.

El jove s'acull voluntàriament a un acompanyament cap a la vida adulta i la seva consegüent emancipació.

L'estada

L'estada és marcada pel desenvolupament que el mateix jove fa del seu PEI i de la quotidianitat a l'habitatge.

Les activitats i el calendari que els objectius del PEI fixen guien l'avaluació del procés i el replantejament dels objectius.

Les normes del pis, les capacitats de convivència dels joves residents al recurs, els horaris... són aquesta quotidianitat. El marc d'actuació del/s professional/s emmarca aquesta quotidianitat.

Cal recordar-los que la seva estada és temporal.

La sortida

La sortida representa un moment d'angoixa per al jove. De vegades també

per a l'educador referent, sobretot si el procés del jove no ha implicat un aprenentatge prou sòlid. El comiat no és fàcil i de vegades el jove que no ha tingut bones experiències, vol evitar la sortida i el canvi i voldria no haver d'acomiar-se, ni haver de començar en un altre lloc. Els és preferible quedar-se o de vegades trencar amb tota la història recent provocant conflictes. Conflictes que són una manera de tapar el dolor del comiat.

Per reforçar i garantir l'èxit de la sortida és important la xarxa del jovent. Viure en una xarxa social pot ajudar els joves en el seu creixement. En aquest sentit, l'educador referent es planteja un treball des de l'inici. Implicar el jove i motivar-lo perquè amplii la seva xarxa és una prioritat. Els joves que s'integren en una xarxa positiva, on poden relacionar-se amb diferents nuclis i participar de les activitats que aquests proposin, adquireixen certa estabilitat, sobretot en el moment en què deixen de tenir un referent adult.

La sortida no té perquè anar acompanyada d'un trencament de la relació educativa. La desvinculació del recurs està planificada i temporitzada. Durant els primers mesos l'educador s'ofereix per continuar com a referent i donar suport en la mesura que el jove ho demani. L'educador també treballa per conèixer altres serveis i coordinar-s'hi, si cal, on puguin continuar aquest acompanyament quan el jove surti del pis.

De vegades, depenent de la manera de sortida del jove, hi intervé el tècnic referent de l'Àrea, que ho pot fer directament o simplement supervisant la situació i concretant els criteris i el temps que es dóna al jove per a la sortida. Sigui com sigui, cal tenir present aquesta coordinació.

Si el jove segueix sent menor quan surt del pis, caldrà treballar-ho amb l'EAIA i valorar la proposta. Aquesta proposta pot implicar un retorn al CRAE si l'adolescent no ha pogut sostenir el seu projecte al pis.

Aquest moment de sortir del pis pot produir-se:

- Quan el jove i l'educador tenen punts de vista coincidents sobre la manera i el temps de la sortida. Aquesta és l'opció, el jove se sent segur, té opcions de vida una mica assegurades i té experiència en el món laboral. Té clars els seus interessos i la capacitat de crear les condicions necessàries per aconseguir-los.
- Quan el jove vol sortir i qui fa d'educador pensa que encara no és el moment. Normalment el jove pensa que pot continuar el seu procés en un altre espai i sense acompanyament de referents adults quan té recursos econòmics. Moltes vegades, una mica més de temps pot ajudar a consolidar les capacitats.
- Quan qui fa d'educador pensa que el jove ja ha fet el seu procés, però aquest no vol marxar o pensa que encara necessita més temps d'estada al pis. Cal tenir-ho clar i diferenciar entre els recursos (xarxa social, feina, diners estalviats...) que té i les necessitats d'acompanyament; hi ha joves que tenen molta por de trobar-se sols. Cal valorar que la seva continuïtat en el mateix recurs no afavoreixi una regressió en el seu procés de creixement.

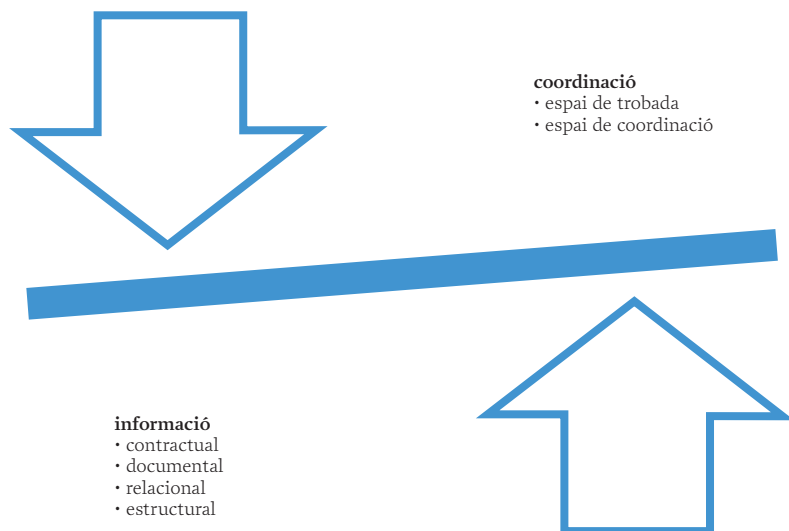
- Quan al jove se li ha de plantejar una sortida del recurs per un incompliment greu i reiterat de la normativa, caldrà seguir una metodologia: avisar-lo, avaluar-lo i explicar-li la decisió d'aquesta necessitat de sortida, sempre amb l'oferiment de l'acompanyament.

Al procés educatiu se li ha d'associar una tramitació administrativa, que demana informar el tècnic referent de l'àrea del procés, la valoració i la concreció de la sortida que es recullen a l'informe de baixa i, posteriorment, tancar el dossier.

E.5.7. Espais de coordinació

Des de l'ASJTET es treballa amb els joves en dos moments d'aquest procés de canvi d'habitatge. En un primer moment, valorant i treballant directament amb el jove i, en un segon moment, després de l'ingrés, fent un seguiment del treball que l'educador referent del pis fa amb el jove. Es pretén garantir una atenció de qualitat als joves. És per això que es fa un seguiment i es dona un suport tècnic a l'equip de professionals que acullen els joves.

Figura 15. Espais d'informació i comunicació

Espai de coordinació

És un espai individualitzat, entre el tècnic referent del Programa i els educadors referents de l'habitatge. Per desenvolupar la funció del tècnic referent del Programa i la pròpia de l'educador referent, es disposa de diferents espais de comunicació verbal. Aquests estan inscrits en els diferents moments possibles de la vivència del jove:

- Des de la derivació de la sol·licitud fins a l'ingrés a l'habitatge.
- Durant tot el procés d'estada al recurs.
- Moment de la sortida del pis.
- Incidències possibles.

Dins les funcions dels diferents professionals que intervenen en els habitatges hi ha el projecte d'entitat que implica, també, un seguiment i una supervisió, i s'aprofita aquest espai per fer-ho.

Per garantir un treball de qualitat i més enllà de la documentació requerida, durant el curs escolar hi ha dos moments, com a mínim, on s'estableixen reunions per valorar i programar, supervisar l'espai físic de l'habitatge i coordinar les noves propostes de funcionament.

Aquests espais de coordinació verbal són marcats per:

- Compartir uns objectius comuns. Hi ha intenció de potenciar el treball en xarxa, cadascú des de la seva responsabilitat.
- Millorar els circuits de comunicació.
- Comprometre's, l'educador referent, a informar el tècnic referent del Programa dels diferents moments del jove i dels conflictes puntuals. S'intenta treballar amb els temps del jove. Una informació o revisió de les actuacions del jove o educador pot afavorir les representacions simbòliques del jove.

Espai de trobada

Hi ha un temps de gestió i reflexió conjunta entre tots els professionals que treballen en els habitatges i amb els tècnics referents del Programa d'habitatge.

És un espai col·lectiu que té les finalitats següents:

- Afavorir la implicació amb el Programa.
- Anar concretant i actualitzant tot el que es desprèn d'aquest document marc.
- Compartir llenguatge, finalitats i metodologia.
- Conèixer i ampliar la xarxa. Potenciar el treball en xarxa del jove i cap al jove, però, també, entre els professionals.
- Possibilitar moments de reflexió i formació.
- Actualitzar els circuits de l'àmbit educatiu i administratiu.
- Fer propostes de millora.

La seva freqüència és bimensual.

E.6. L'avaluació

Mitjançant el Programa d'habitatge i amb la finalitat de garantir el seu encàrrec, s'ha de formular l'avaluació més apropiada per als projectes que es treballen. L'avaluació ha de cercar la recollida i l'anàlisi de la informació necessària per valorar la coherència amb les necessitats de la població atesa i les pràctiques que es desenvolupen. Ha de ser una eina de millora en l'acció educativa i social realitzada de cara als joves, una millora del treball dels professionals i una garantia de qualitat.

L'avaluació la fa, en un primer moment, la mateixa entitat i la comparteix amb el tècnic referent del Programa, la qual cosa afavoreix una avaluació final amb més qualitat.

Hi ha tres avaluacions que s'han de preveure i promoure:

1. **L'avaluació del disseny.** Avalua el fonament teòric i el seu ajustament a les necessitats de la població atesa.
2. **L'avaluació del procés.** Intenta esbrinar com està organitzat el recurs i quin és el seu funcionament.
3. **L'avaluació dels resultats.** Es tracta d'esbrinar quins són els efectes de l'habitatge i del Programa, l'impacte sobre la població atesa i la relació amb els objectius plantejats.

Quins aspectes s'han d'avaluar?

- Els joves: quina ha estat l'evolució dels joves.
- Els agents de l'educació: els educadors. Quin és el seu perfil i responsabilitats, si tenen les funcions ben definides i com les porten a terme.
- L'atenció als joves: com es desenvolupa el projecte educatiu individualitzat des del recurs i el respecte als drets dels joves, com es treballa la cobertura de les necessitats bàsiques, com es vetlla per l'atenció a la salut, quina atenció proporcionen a l'àmbit formatiu i laboral, com es fa el seguiment de l'autonomia i l'emancipació del jove, com es percep i es facilita la seguretat en general del jove, etc.
- Lloc i espais: equipament, ubicació del recurs, ambient, etc.
- Organització del recurs:
  - o Com s'organitzen educativament: el model i el marc teòric educatiu, quines tècniques i recursos educatius utilitzen, com es fa la cooperació amb les famílies (si cal)...
  - o Com s'organitzen laboralment: torns, quina política de personal tenen, política de formació, etc.
  - o Com s'organitzen quant a la gestió: quin sistema de planificació i programació porten a terme, quina coordinació mantenen amb altres professionals, la gestió econòmica, etc.

Els instruments possibles per a la recollida d'informació:

1. Recopilació documental: documents que cal presentar a l'Àrea.

2. Observació.
3. Entrevistes.
4. Grups de discussió.
5. Sessions de supervisió.
6. Reunions d'equip.

Quins són els indicadors que presenta el recurs per dur a terme el procés avaluador?

S'hauran d'establir de manera prèvia i aparèixer en el material documental que es presenta a l'ASJTET. A continuació s'exposa una proposta d'indicadors:

- a) **Anàlisi de la cobertura del recurs:** població atesa en el període concret, perfil dels joves segons les variables de sexe, edat, ocupació...
- b) **Sobre la qualitat de l'atenció:** temps de dedicació a cada jove, temps dedicat a entrevistes o reunions amb els joves, satisfacció del jove amb el programa...
- c) **Sobre els resultats:** assoliment dels objectius previstos, joves que han millorat respecte a la seva situació, grau d'adaptació a les necessitats detectades i a la demanda formulada, grau d'autonomia en el moment de la sortida del jove...
- d) **Sobre l'impacte:** contactes amb institucions, associacions...; repercussió social als mitjans de comunicació, creació d'opinió pública favorable al recurs.

Taula 1. Relació entre els continguts a avaluar i les eines o instruments utilitzats

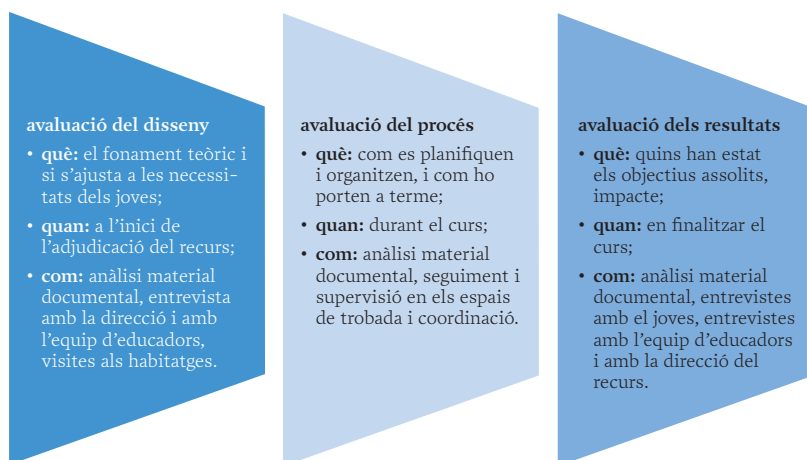
Contingut	Indicadors	Eines/instruments
Avaluació del perfil dels joves i les seves necessitats	Cal establir indicadors per analitzar i valorar el nivell de compliment de la planificació i dels objectius	L'expedient del jove Informes i entrevistes amb EFI, CRAE, EAIA, acolliment, serveis socials, etc. Família Entrevistes amb el jove
Avaluació de l'atenció als joves		Observació Sessions de supervisió amb l'equip del recurs Entrevistes amb els joves
Avaluació del personal: educadors i tècnics referents		Informes Qüestionaris Entrevistes
Avaluació d'espais i emplaçament del recurs		Visites als habitatges Entrevistes
Avaluació de l'organització		Entrevista amb la direcció del recurs Anàlisi de documents a presentar: - Projecte de centre - Reglament de règim intern - Programa anual - Memòria anual

La qualitat i la millora són les dues fites més destacables de l'avaluació, però l'avaluació també ha de permetre la innovació, que té a veure amb el canvi que s'ha de fer precisament per millorar i repartir qualitat. Monica Gather (2004) identifica sis variables internes que tenen rellevància en la innovació a les institucions educatives:

- L'organització del treball
- Les relacions professionals
- La cultura i la identitat col·lectiva
- La capacitat de projecció cap al futur
- La capacitat de lideratge
- La institució com a organització que aprèn

Des del Programa s'han establert uns espais per a la coordinació, que també s'aprofiten per al seguiment i l'avaluació. Són els espais de trobada i de coordinació descrits a l'apartat anterior; en aquests espais es pretén millorar la reflexió perquè esdevinguin un bon instrument per a la innovació.

Figura 16. L'avaluació

F

Apartat F. A tall de conclusió

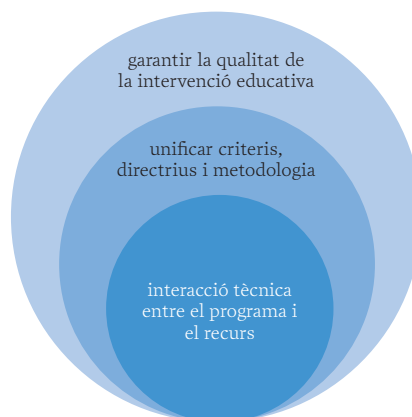
Una vegada establert l'enquadrament que guia el treball del Programa d'habitatge de l'ASJTET de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència de la Generalitat de Catalunya, el pas següent és regular i concretar les accions, els documents, la coordinació i els circuits en general que es desprenen d'aquest projecte marc.

Aquesta proposta de marc conceptual ha estat aprovada per l'ASJTET i ara es vol compartir amb la resta de professionals referents de les entitats i guardadors dels menors, com també amb els educadors d'aquestes entitats.

Finalment, es pretén que tothom s'assabenti del projecte i que tingui la possibilitat de fer-hi aportacions i col·laborar-hi en la mesura que sigui possible. En definitiva, i el que és més important, es pretén que hi hagi implicació, motivació i qualitat en el seu desenvolupament.

Els objectius que es persegueixen assolir desenvolupant aquest projecte són tres:

Figura 17. Objectius PMH

Com fer-ho:

- Creant un model educatiu, organitzatiu i de gestió, coherent amb les necessitats dels joves.
- Vehiculant, des de l'ASJTET, la relació entre les entitats, el flux d'idees per

millorar l'oferta educativa, i per tant millorar la consecució dels objectius amb els joves.

- Reunint i tenint en compte la diversitat de les entitats col·laboradores amb l'ASJTET a l'hora de plantejar un marc de referència que fonamenti l'elaboració dels diferents projectes de cada una d'aquestes entitats; la pretensió és mantenir una postura “win-win: tots hi guanyem”, però sobretot el jove.

Tot això ha de tenir una base teòrica que sigui coherent i avaluable.

El pensament elaborat durant el desenvolupament d'aquest projecte ha determinat algunes idees principals que és important destacar:

- Els processos d'adquisició de competències i d'experiències socials per a la transició a la vida adulta requereixen una teoria on sostenir-se: teoria de les necessitats humanes i de les capacitats bàsiques.
- La intervenció educativa ha de partir i desenvolupar-se sobre la construcció d'una relació forta entre l'educador i el jove: l'establiment del vincle educatiu.
- Aquesta intervenció ha d'abastar quatre àrees: la cognitiva, la de les actituds i els valors, la de les capacitats comunicatives i habilitats socials i la de les habilitats instrumentals.
- Saber construir diferents tipus d'intervenció educativa, a través del treball en xarxa i interdisciplinari.
- Cada persona necessita un temps diferenciat per canviar i consolidar els seus aprenentatges. Contribuir a fer que el temps del jove sigui el necessari.

Totes aquestes idees van acompanyades de dos elements indispensables – disponibilitat d'un treball laboral i d'un habitatge – per assolir una emancipació suficient.

Des de la vessant més organitzativa, cal destacar les eines o els instruments que faciliten l'acció educativa: són la *tutoria*, sempre exercida amb el vincle educatiu; el *projecte educatiu individualitzat (PEI)*, amb el qual s'intenta dissenyar el projecte educatiu del jove, fent-lo participar directament de la seva construcció, i l'*informe tutorial de seguiment educatiu (ITSE)*, on es recull tot el treball fet amb el jove i del jove i on s'aplica el concepte d'autoavaluació, que activa el procés d'incorporació de canvis i millores.

A l'hora de planificar i gestionar els recursos, hi ha una sèrie de documentació que els habitatges han de presentar a l'ASJTET, com és ara el projecte de pis, el reglament de règim intern, el programa anual, la memòria anual i els protocols d'acollida, estada i sortida. L'ASJTET treballarà juntament amb els recursos per unificar criteris, directrius i metodologies per crear un model educatiu que cobreixi les necessitats dels joves; és mitjançant aquests documents que es farà palès aquest model.

Per establir aquestes directrius, i també per tenir la capacitat de millorar

la tasca duta a terme, hi ha dos espais: un de més individualitzat, l'espai de coordinació, on es porta a terme la comunicació entre el tècnic referent de l'ASJTET i l'educador del jove, i un de més col·lectiu, l'espai de trobada, on es porta a terme la reflexió conjunta amb els tècnics de l'Àrea i els educadors dels recursos.

La finalitat d'ambdós espais és garantir un treball de qualitat, on el subjecte i l'objecte és el jove i les seves necessitats.

Cal destacar també algunes idees elementals sobre l'avaluació en el terreny de l'educació social:

- És una garantia de qualitat; avaluar amb precisió és un indicador de qualitat de l'acció professional.
- Permet millorar les accions i el programes del camp socioeducatiu.
- Permet millorar el treball dels professionals.
- És un element de canvi que permet la millora de les pràctiques i dels resultats, té una utilitat social tant pel que fa als interessos dels recursos i l'Administració com als dels professionals, però també als dels usuaris i del conjunt de la societat.

I per concloure aquest document caldria destacar algunes idees sobre l'acompanyament socioeducatiu:

- Cal una participació activa dels joves. Els professionals no poden fer camí per ningú, però sí que el poden recórrer amb algú, aquesta és la intenció. Com diu J. Planella (2003): "Cal equivocar-se i oferir a les persones amb necessitats la possibilitat de fer-ho, perquè així tindran l'oportunitat de créixer i aprendre".
- La paraula del jove ha de circular: es tracta de fer sentir la seva pròpia veu, que diguin el que pensen i demanin allò que necessitin. Tant des de la paraula parlada com des de l'escrita.
- L'acompanyament es basa en el fet que el jove és un "ésser de projecte", un ésser que mira endavant.

Apartat G. Bibliografia

- ABERASTURY, A.; KNOBEL, M. *La adolescencia normal*. Buenos Aires: Paidós, 1973.
- BACH, J. “Plan interdepartamental para mayores de 18 años que han sido tutelados por la Dirección General de Atención a la Infancia de la Generalitat de Catalunya”. *Revista de Asuntos sociales*.
- BRAVO, A.; DEL VALLE, J. F. *Intervención socioeducativa en acogimiento residencial*. Consejería de Empleo y Bienestar Social (Gobierno de Cantabria), 2009.
- CAMACHO SALAZAR, J. “Una oferta educativa en un temps de re-troba-da. El treball amb adolescents als pisos per a joves de 16 a 18 anys”. *Butlletí dels professionals de la infància i l’adolescència*, núm. 44 (desembre 2010). <<http://www.gencat.cat/dasc/publica/butlletiDGAIA/num44/una-oferta-educativa-en-temps-de-retrobada.htm>>
- COMISIÓN DE LAS COMUNIDADES EUROPEAS. *Libro blanco de la Comisión Europea. Un nuevo impulso para la juventud europea*. Brusel·les, 2001.
- COMITÈ DELS DRETS DE L’INFANT, 51a sessió. “El dret de l’infant a ser escoltat”. *Documents de l’Observatori dels Drets de la Infància 1*. Ginebra, 25 de maig - 12 de juny de 2009.
- DOYAL, L.; GOUGH, I. *Teoría de las necesidades humanas*. Barcelona: Icària, 1994.
- ESCUELA UNIVERSITARIA DE ESTUDIOS SOCIALES, INSTITUTO ARAGONÉS DE SERVICIOS SOCIALES. *Proyecto de autonomía personal. Manual de buenas prácticas*. Vol. I. Saragossa, 2007.
- FEDUCHI BENLLIURE, E. “El adolescente ante su futuro”. *Temas de psicoanálisis*, núm. 1 (gener 2011).
- GARCÍA MOLINA, J. “El proyecto educativo individualizado como despliegue y concreción del modelo teórico. Una propuesta metodológica para la acción educativa”. *Pedagogía Social. Revista interuniversitaria*, núm. 8, segona època (desembre 2001), p. 103-115.
- GATHER, M. *Innovar en el seno de la institución escolar*. Barcelona: Graó, 2004.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. *Diccionari de serveis socials*. Barcelona, 2010.

- GENTO, S. “Marco referencial para la evaluación de un proyecto educativo”. *Educación XXI: Revista de la Facultad de Educación*, núm. 1, UNED. Madrid: UNED, 1998.
- GOUGH, I. “El enfoque de las capacidades de M. Nussbaum: un análisis comparado con nuestra teoría de las necesidades humanas”. *Papeles de relaciones ecosociales y cambio global*, núm. 100, CIP-Ecosocial/Icaria, invierno 2007/2008.
- LUJÁN HENRÍQUEZ, I. “Autoconcepto y conflictos en la construcción de la identidad adolescente en una sociedad cambiante”. Instituto Psicosocial Manuel Alemán. <http://www.webs.ulpgc.es/revipsicoso/WEB/Numero_2/Lujan.pdf>
- MAYORAL, J. “Ètica en els serveis socials. Infància i adolescència”. Col. Papers d’Acció Social, 8. Desembre 2009.
- MAYORAL, J. “Primeres orientacions per a la implementació del model nou de protecció de la infància i l’adolescència previst en la Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l’adolescència”. *Butlletí dels Professionals de la Infància i l’Adolescència*, núm. 38, maig 2010.
- MORCH, S. “Una visió europea dels processos de transició juvenil”. *XXVI Jornades: Polítiques Locals per a l’Autonomia i l’Emancipació*. Diputació de Barcelona, maig 2008.
- NUSSBAUM, M. C. *Las mujeres y el desarrollo humano*. Barcelona: Herder, 2002.
- OLIVER, M. F. “Cap a una tipologia d’avaluació de projectes socioeducatius. Els indicadors d’avaluació”. *Ètica i qualitat en l’acció educativa. XV Congrés Mundial AIEJI i III Congrés Estatal de l’Educador Social*. Col·legi d’Educatres i Educadors Socials de Catalunya, 2002.
- PEREIRA, G. “Emancipación y educación”. *Ludus Vitalis*, vol. XV, núm. 28, 2007, p. 231-235.
- PLANELLA, J. “Fonaments per a una pedagogia de l’acompanyament en la praxi de l’educació social”. *Revista Catalana de Pedagogia*. Vol. 2 (2003).
- ROSSETTI-FERREIRA, M. C.; AMARAL COSTA, N. R. “Construcción de vínculos afectivos en contextos adversos de desarrollo: importancia y polémicas”. *Eschrifta Nova*, vol. XVI, núm. 392 (2), 2012. <<http://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-395/sn-395-2.htm>>
- TIÓ, J. “La problemática de la vinculación en un programa de atención en salud mental a adolescentes provenientes de Justicia Juvenil”. *XI Jornadas de Apego y Salud Mental*. Reus, 25 i 26 de març de 2011.
- WINNICOTT, D. W. *La naturaleza humana*. Buenos Aires: Paidós, 1996.
- WINNICOTT, D. W. *Realidad y juego*. Barcelona: Gedisa, 2007.

